

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **Розвиток фінансової системи України**

Студентки 2 курсу, 1м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та
страхування»
спеціалізації «Державні та муніципальні
фінанси»

Сорочинський
Віктор
Олександрович

Науковий керівник
канд. екон. наук, доцент

Кукурудз Оксана
Михайлівна

Керівник освітньо-професійної програми
д.е.н., професор

Макогон
Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
д.е.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2020

Зміст

ВСТУП	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ 5	
1.1. Поняття та сутність фінансової системи	Error! Bookmark not defined.
1.2. Формування фінансової системи в зарубіжних країнах	Error! Bookmark not defined.0
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	17
2.1. Аналіз показників соціально-економічного розвитку України	Error! Bookmark not defined.7
2.2. Бюджетна система як вагома складова фінансової системи країни	Error! Bookmark not defined.4
РОЗДІЛ 3 ФІНАНСОВА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ	34
3.1. Фінансова система як складова державного регулювання розвитку економіки	Error! Bookmark not defined.
3.2. Вплив фінансової системи на соціально-економічні відносини	Error! Bookmark not defined.8
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	Error! Bookmark not defined.8
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	511
ДОДАТКИ	Error! Bookmark not defined.6

Вступ

Актуальність теми. Фінансова система є фундаментальною підвалиною цивілізації. Як і держава, ринок, гроші, власність, релігія вона – ефективно знаряддя здійснення державної політики, спрямованої на забезпечення життєдіяльності суспільства, і насамперед процесів розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту між різними верствами населення, окремими господарськими структурами й територіями; усунення вад ринкових механізмів щодо розміщення ресурсів і забезпечення суспільними благами; заохочення бізнесу, ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці, анти циклічне регулювання економіки; підтримання рівня зайнятості; стабілізації економічного стану в державі. Фінансова система є найважливішою ознакою незалежності держави. Тому вивчення витоків становлення і розвитку національних фінансів є особливо актуальним у період трансформаційних процесів в економіці та суспільстві.

Формування фінансово-економічної політики держави, у тому числі в частині регулювання бюджетних доходів та видатків, дефіциту бюджету, державного боргу, валютного курсу відбувається з урахуванням сукупності зовнішніх чинників, що спрямовано посилення інвестиційної привабливості країни для міжнародного капіталу, підвищення конкурентоспроможності національних товарів на світових ринках, дотримання рекомендацій міжнародних фінансових організацій для отримання кредитування.

Дослідження сутності фінансової системи науковцями триває давно. Серед наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері дослідження фінансової системи слід відзначити праці таких вчених як: Ф. Аллен, М. Артус, О. Ашмаріна, З. Боді, Д. Гейл, А. Грикевич, С. Запольський, Р. Мертон, В. Роль, Е. Соколова, А. Тейкор, М. Тирель, та інші. Вагомий внесок у дослідження фінансової системи та її складових зробили такі вітчизняні вчені як: В. Базилевич, О. Василик, В. Опарін, В. Федосов, І. Чугунов та інші. Проте, питання фінансової системи як складової соціально-економічного розвитку у вітчизняній економічній науці досліджено недостатньо.

Мета і завдання дослідження. Основна мета випускної кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні особливостей становлення та функціонування фінансової системи України.

Для досягнення поставленої мети в роботі було вирішено такі **завдання**:

- розглянути теоретичні основи фінансової системи;
- дослідити особливості розвитку та становлення фінансової системи України;
- проаналізувати проблеми у функціонування фінансової системи України та розглянути можливі шляхи їх подолання.

Об'єктом випускної кваліфікаційної роботи виступає фінансова система України.

Предметом випускної кваліфікаційної роботи є економічні відносини, які виникають з приводу взаємодії структурних елементів фінансової системи України.

У процесі дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: узагальнення, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, системного аналізу, класифікаційно-аналітичний, статистичного аналізу, графічний.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства соціальної політики України, Пенсійного фонду України, Міжнародної організації праці, матеріали періодичних видань, результати власних досліджень.

Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, основної частини та висновків. У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, визначаються мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження. Основна частина присвячена дослідженню поставленої проблеми. У висновках сформульовано основні результати дослідження.

Розділ 1. Теоретичні основи побудови фінансової системи України

1.1. Поняття та сутність фінансової системи

Фінансова система є фундаментальною підвалиною цивілізації. Як і держава, ринок, гроші, власність, релігія вона є ефективним знаряддям забезпечення життєдіяльності суспільства, і, насамперед, процесів розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту між різними верствами населення, окремими господарськими структурами й територіями; усунення вад ринкових механізмів щодо розміщення ресурсів і забезпечення суспільними благами; заохочення бізнесу, ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці, анти циклічного регулювання економіки; підтримання рівня зайнятості; стабілізації економічного стану в державі.

За умов побудови ринкової моделі економіки дуже важливе значення має глибоке усвідомлення економічної природи й суті фінансів та фінансової системи, їхньої об'єктивної необхідності, зв'язку з іншими економічними категоріями й ролі в економічній системі держави.

Термін "система" багатозначний і походить від грецького *sesteta* - ціле, складене з частин. Система - це ціле, складене із частин, які взаємозв'язані спільними функціями. Ці функції - в основі системо формуючих відносин, як в середині системи, так і у її взаємовідносинах з іншими системами (економічною, політичною, соціальною і т. п.).

Слід зауважити, що більшість українських науковців визначають фінансову систему за внутрішньою будовою та за організаційною структурою, що відповідає інституційному аспекту. За першою ознакою це сукупність фінансових відносин, які відображають специфічні форми й методи розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів. За організаційною структурою – це сукупність органів та інститутів, що управляють грошовими потоками [20]. Л.А. Дробозіна вважає, що фінансова система – це сукупність форм і методів утворення, розподілу та використання фондів грошових коштів держави

і підприємств. В.М. Родіонова, визначає фінансову систему як сукупність різних сфер фінансових відносин, у процесі яких створюються і використовуються фонди грошових коштів. В.О. Макаренко в своєму дослідженні щодо формування та структури фінансової системи відмічає, що фінансова система – це єдина система взаємопов'язаних органів та інституцій із сукупністю внутрішніх і зовнішніх відносин, усі складові якої мають діяти скоординовано й синхронно – для досягнення спільно мети [20]. В. Базилевич та Л. Баластрик, також розглядають сутність фінансової системи з урахуванням економічного підходу та визначають її як відповідну сукупність різноманітних видів фондів фінансових ресурсів, сконцентрованих у розпорядженні держави, нефінансового сектора економіки (господарських суб'єктів), окремих фінансових інститутів і населення (домогосподарств) для виконання покладених на них функцій, а також для задоволення економічних та соціальних потреб. Деякі автори, такі як А.М. Бабіч, Л.Н. Павлова, А.І. Балабанова розглядають фінансову систему з позиції руху грошей та відносять до неї лише фінанси підприємств, державні фінанси, фінанси домогосподарств та страхування, не враховуючи фінансовий ринок.

В історичному плані свого становлення і розвитку фінансова система була покликана, насамперед, забезпечити державу фінансово-грошовими ресурсами, необхідними їй для виконання своїх політичних, економічних і соціальних функцій. Джерелом цих ресурсів є валовий внутрішній продукт. Тому в основі функціонування фінансової системи є фінанси підприємств усіх форм власності.

Фінансова система розглядається з двох боків: за внутрішньою структурою й організаційною будовою.

За внутрішньою структурою фінансова система є сукупністю дещо відособлених взаємозв'язаних сфер і ланок фінансових відносин, які відображають специфічні форми й методи обміну, розподілу і перерозподілу ВВП. За організаційною будовою фінансова система є сукупністю фінансових органів та інститутів, які керують грошовими потоками в економіці та характеризують систему управління фінансами в країні.

Внутрішня структура фінансової системи відображає об'єктивну сукупність фінансових відносин і є загальною для всіх країн. Вона складається зі сфер і ланок. Сфера характеризує узагальнену за певною ознакою сукупність фінансових відносин. В основу виділення сфер рекомендуємо покласти рівень економічної системи. Розрізняють чотири сфери: рівень мікроекономіки - фінанси суб'єктів господарювання та рівень домогосподарств; рівень макроекономіки - державні фінанси; рівень світового господарства - міжнародні фінанси; узагальнюючий рівень - фінансовий ринок. Ланка показує відособлену частину фінансових відносин, її виокремлення проводиться за ознакою наявності або відособленого фонду фінансових ресурсів, або специфічних форм і методів фінансових відносин.

Сфера фінансів суб'єктів господарювання не поділяється на окремі ланки, оскільки вони мають загальні принципи організації й методи ведення фінансової діяльності. Існують певні особливості, пов'язані із формою власності чи галузевою специфікою. Однак вони не настільки суттєві, щоб на їх підставі виділяти окремі ланки. Ці особливості впливають на організацію фінансових відносин, але не змінюють їх суті [20].

Сфера державних фінансів характеризує фінансову діяльність держави. Вона має такі ланки: бюджет держави, державний кредит, фонди цільового призначення, фінанси державного сектора. Бюджетні кошти використовуються на соціальний захист населення, розвиток народного господарства, соціально-культурні заходи, оборону країни, управління, створення державного резерву та інші цілі.

Існування державного кредиту зумовлене постійною невідповідністю витрат і доходів Державного бюджету. Тому держава виступає як позичальник коштів у фізичних і юридичних осіб. Найважливішими формами державного кредиту є державні позики. Вони можуть супроводжуватися випуском державних облігацій, казначейських зобов'язань та інших цінних паперів і їх розміщенням серед фізичних та юридичних осіб.

Сфера міжнародних фінансів відображає обмінні та перерозподільні відносини на світовому рівні і має три напрямки: міжнародні розрахунки; фінанси міжнародних політичних, економічних, гуманітарних організацій; міжнародні фінансові інститути.

Міжнародні фінанси відображають економічні відносини грошового характеру між суб'єктами різних держав щодо формування фондів фінансових ресурсів. Формування прибутків і нагромаджень здійснюється на основі перерозподілу частини валового внутрішнього продукту окремих держав. В основі забезпечення фінансовими ресурсами функціонування міжнародних фінансових відносин є національно-державні фінанси. Вони є базою для функціонування міжнародних фінансів. Політичні й економічні відносини зумовлюють підпорядкованість національно-державних фінансів міжнародним у виконанні договірних зобов'язань.

Міжнародні фінанси відбивають економічні відносини, що виникають внаслідок формування фінансових ресурсів та їх розміщення й використання на заходи, які відбуваються на світовому чи міждержавному рівнях.

Функціонування міжнародних фінансів зумовлене глобалізацією економічних зв'язків, посиленням інтеграційних процесів в економіці, політиці і соціальній сферах. Вони визначають напрями й пріоритети сучасного етапу інтернаціоналізації господарської діяльності, впливають на формування принципів податкової й бюджетної політики та на стратегічні фінансові інтереси всіх країн і певних регіонів.

Сфера фінансового ринку охоплює кругообіг фінансових ресурсів як специфічного товару.

Фінансовий ринок - це механізм перерозподілу фінансових активів між окремими суб'єктами підприємницької діяльності, державою і населенням, а також міжнародними фінансовими інститутами. Фінансовий ринок через посередників, фірми та інституції, що надають фінансові послуги, реалізує фінансові рішення домогосподарств, приватних компаній та урядових організацій¹. Фінансовий ринок як засіб перерозподілу фінансових ресурсів між

різними суб'єктами за видами застосування фінансових активів поділяється на валютний ринок, ринок кредитів, цінних паперів і фінансових послуг. Кожен із цих ринків відображає окремий бік перерозподілу фінансових ресурсів на умовах платності.

Фінанси домогосподарств. Вони є засобом створення і використання фінансових ресурсів для задоволення особистих потреб громадян. Джерелом фінансових ресурсів домогосподарств є заробітна плата, доходи від продажу власного капіталу, доходи від реалізації продукції підсобних господарств, доходи від здавання майна в оренду, % на грошовий капітал, доходи на вклади у цінні папери тощо. Витрати фінансових ресурсів домогосподарств зумовлені задоволенням власних потреб та накопиченнями, необхідними для здійснення інших заходів.

Відособленою ланкою фінансової системи є страхування, яке не належить до конкретної сфери.

Функціонування підрозділів (сфер і ланок) фінансової системи характеризується такими ознаками:

- а) застосування властивих їй методів мобілізації фінансових ресурсів, їх розміщення та використання;
- б) відносна самостійність кожної сфери і ланки з окресленим характером функціонування;
- в) взаємозумовлений зв'язок усіх сфер і ланок фінансової системи. Кожна сфера і ланка може успішно функціонувати лише за ефективної діяльності системи;
- г) визначення і закріплення законодавчого характеру фінансової діяльності кожної сфери та ланки фінансової системи.

Поділ фінансової системи на окремі ланки і сфери зумовлений потребами управління економічним розвитком суспільства. Склад фінансової системи має динамічний характер. У процесі економічного розвитку суспільства одні ланки можуть відмирати, а інші виникати або доповнювати одна одну.

В основі виокремлення органів управління фінансовою системою є її внутрішня структура. Загальне керівництво фінансовою діяльністю в будь-якій країні здійснюють органи державної влади й управління. Організаційна будова фінансової системи характеризується сукупністю фінансових органів та інститутів, які відображають систему управління фінансами.

Отже, нині в Україні діють чимало фінансових установ та інститутів, поступово розвивається валютний ринок та ринок цінних паперів, що, безперечно, є наслідком певного позитивного економічного зрушення в економіці держави. Крім того, постійно зростає роль банківських структур у ході підприємницької діяльності, зростає значення страхових послуг як реальної можливості застрахувати себе і свою діяльність від небажаних ризиків. Незважаючи на усі ці приємні зміни, стан розвитку фінансової системи України продовжує бажати кращого, оскільки, на жаль, вона не відповідає усім вимогам економіки країни. Це проявляється в тому, що існуюча фінансова система не завжди дозволяє ефективно та повною мірою акумулювати фінансові ресурси, а у підсумку - перерозподілити їх між різними її сферами.

1.2. Формування фінансової системи в зарубіжних країнах

Структурні перетворення фінансової системи країни повинні здійснюватись з урахуванням функціонуючої моделі соціально-економічного розвитку та досвіду формування фінансової системи в зарубіжних країнах. На даному етапі розвитку економіки розрізняють американську модель соціально-економічного розвитку, яка ґрунтується на помірному втручанні держави в економічні процеси та засадах фінансово-економічного лібералізму в цілому; азіатську модель економічного розвитку, яка спрямована на розвиток високотехнологічних укладів економіки, інноваційної діяльності та сприяє розвитку людського капіталу як найбільш важливого чинника економічного зростання; західноєвропейська модель передбачає поєднання положень ліберальних економічних теорії та оптимального рівня державного регулювання, спрямованого на забезпечення збалансованого розвитку економіки та

рівномірного розподілу доходів населення; скандинавська модель соціально-економічного розвитку яка характеризується значним рівнем держави у регулюванні соціально-економічних процесів, високим рівнем соціального захисту та соціальних стандартів, рівномірним розподілом національного доходу. Підхід розвинутих країн до формування фінансової системи важливим з позиції необхідності встановлення оптимальних пропорцій між ланками фінансової системи завдяки їх багаторічному досвіду функціонування даних систем з урахуванням впливу циклічності на економіку та належного рівня розвитку інституційного середовища.

Система державних фінансів США складається з трьох рівнів бюджетної системи – федерального бюджету, бюджетів штатів та місцевих бюджетів, спеціальних фондів. В свою чергу федеральний бюджет складається з урядового бюджету, який фінансує державні соціально-економічні програми; та довірчих фондів, до складу яких входять соціальні, економічні, науково – дослідницькі, військові та інші фонди, що забезпечують функціонування соціально-економічної інфраструктури. Соціальні фонди, у тому числі фонд страхування людей похилого віку, страхування інвалідності та страхування на випадок втрати годувальника, фонд страхування державних службовців, фонд допомоги бідним функціонують як самостійні фінансово-кредитні установи. Довірчі фонди формуються завдяки надходженням від продажу та оренди об'єктів державної власності та відрахувань від федерального уряду. Державний бюджет США є важливим індикатором соціально-економічного розвитку країни, що значним чином впливає на розробку та реалізацію стратегії фінансово-економічної діяльності потужних приватних корпорацій, а також господарську діяльність банківських та інших фінансових установ, підприємств шляхом реалізації політики у сфері регулювання доходної та видаткової частини бюджету[14]..

В США управління державними фінансами знаходиться у віданні фінансового апарату, основною складовою якого є – Департамент казначейства. Основними завданнями Департаменту є розробка фінансової та податкової політики держави, політики в галузі державних витрат, здійснення контролю за

дотриманням фінансового законодавства. Міністерство фінансів складає проект державного бюджету й організовує його виконання. Крім Департаменту у США є Адміністративно-бюджетне управління при Президентові, яке формує видаткову частину федерального бюджету.

На сучасному етапі економічного розвитку ваговою складовою фінансової системи Великобританії є система державних фінансів, до складу якої входять державний бюджет, позабюджетні державні фонди, місцеві фінанси, фінанси державних підприємств. Бюджет є вагомим інструментом регулювання соціально-економічного розвитку. Крім того, як було вищезазначено, бюджет у вигляді нормативно-правового акту вперше було ухвалено саме в Англії у середині XVII століття.

Бюджетна система Великобританії складається із двох рівнів – державного бюджету та місцевих бюджетів. Необхідно зазначити, що формування бюджету здійснюється на основі середньострокових програм економічного розвитку та відповідної сукупності відомчих програм, які приймаються щорічно. Бюджетний рік в країні розпочинається з 1 квітня і закінчується 31 березня. До складу державного бюджету країни входить консолідований фонд та Національний фонд запозичень, при чому управління ними здійснюється окремо. Формування доходної частини фонду запозичень здійснюється за рахунок неподаткових надходжень, у тому числі прибутку емісійного департаменту Банку Англії, сплачених % за надані Казначейством довгострокові кредити державним підприємствам та органам місцевого самоврядування, тощо. Видатки Національного фонду запозичень включають дві основні статті – видатки на управління державним боргом країни та на надання цільових довгострокових кредитів державним підприємствам та місцевим органам влади.

У Великобританії широко розвинене партнерство державного та приватного секторів в області фінансування державних послуг. Оскільки послуги державного сектору та потреб його інфраструктур дуже специфічні, компанії приватного сектору конкурують у забезпеченні зазначених потреб. Управління фінансами, в тому числі державними фінансами охоплює діяльність

держави, пов'язану з проведенням загальної фінансової політики, з фінансовим плануванням, координацією фінансових ресурсів, розробкою фінансового законодавства, складання і виконання бюджету, збір податків, випуск позик, управління державним боргом[14].

Важливою ланкою фінансової системи Німеччини є бюджетна система, яка включає у собі бюджет федерації, спеціальні урядові фонди; бюджети 16 земель; бюджети 11 тисяч територіальних громад. За рахунок федерального бюджету забезпечується фінансування видатків на оборону, зовнішньоекономічну діяльність, соціальний захист населення, видатки на сприяння розвитку окремих галузей виробництва та регіонів, науки, освіти, державне управління, фінансування інфраструктури. Розподіл податків між ланками бюджетної системи спрямований на вирівнювання економічного потенціалу окремих регіонів за рахунок спеціально створеного Федерального фонду фінансового вирівнювання, що формується на базі відрахувань частини податку на додану вартість. Кошти з цього фонду розподіляють між федераціями, землями та громадами на підставі показників співвідношення доходів та витрат бюджетів. Причому, федерації та землі мають однакові права щодо покриття своїх витрат за рахунок фонду вирівнювання.

Значною складовою фінансової системи країни є спеціальні фонди, значну роль в складі яких належить фонду соціального страхування, що формується за рахунок надходжень від обов'язкових відрахувань із заробітної плати працівників, внесків підприємців та трансфертів із федерального бюджету. Крім того, даний фонд складається з відповідної сукупності автономних фондів, що здійснюють діяльність у сфері страхування на випадок тимчасової непрацездатності, від нещасних випадків, на випадок безробіття тощо. Особливістю адміністрування внесків на державне соціальне страхування є рівномірний розподіл внесків між роботодавцями та працівниками, окрім збору на державне соціальне страхування від нещасних випадків, що сплачується виключно роботодавцями. Загалом, спеціальні фонди за обсягом фінансових ресурсів посідають друге місце після федерального бюджету.

Система державних фінансів Франції є важливою складовою фінансової системи та включає у собі державний та місцеві бюджети, спеціальні рахунки Казначейства та приєднані бюджети, фонди соціального страхування та фінанси державних підприємств. Механізм державного регулювання економіки спрямований на стимулювання рівномірного розподілу продуктивних сил в країні, сприянню збалансованому соціально-економічному розвитку суспільства. Особливістю структури державних фінансів Франції є наявність приєднаних бюджетів, які формуються для організацій, які не є юридичними особами мають статус фінансової автономії та здійснюють торгово-промислові операції. На даному етапі розвитку налічується сім приєднаних бюджетів, у тому числі один з них військовий.

Доходи державного бюджету формуються за рахунок податків, коштів державних підприємств, позик й інших надходжень. Основним джерелом бюджетних доходів є податкові надходження, які складають близько 90 % доходної частини бюджету. Варто наголосити, що у Франції видатки загального бюджету поділяються за інституційним та функціональним принципом. З одного боку, вони класифікуються за міністерствами і відомствами, з іншого – видатки функціонального бюджету поділяються на сім видів, у тому числі на звичайні, поточні та капітальні витрати. Функціональний бюджет включає видатки загального бюджету, спеціальних рахунків і приєднаних бюджетів та є допоміжним документом, що не потребує затвердження законодавчим органам країни. На сучасному етапі економічних перетворень значення питомої ваги видатків на економічну діяльність у структурі видаткової частини бюджету є доволі вагомою та відповідно складає близько 30 %. До даної статті видатків варто віднести видатки на промисловість та сферу послуг, транспорт і зв'язок, сільське господарство. Слід відзначити, що частка коштів державного та місцевих бюджетів в структурі загального обсягу інвестицій в основний капітал є значною та складає близько третини. З урахуванням інвестицій місцевих органів управління та спеціальних кредитних інститутів питома вага державних інвестицій у загальній структурі інвестицій складає 50 %. Державні капітальні

вкладення реалізуються в прямій і непрямій підтримці монополій у вигляді субсидій, дотацій для покриття збитків, тощо. Збільшення обсягів видатків бюджету на економічну діяльність здійснюється з метою підвищення конкурентоспроможності економіки, стимулювання соціально-економічного розвитку суспільства[14]..

Бюджетний процес включає 4 стадії і триває більше трьох років. Перша стадія – складання проекту бюджету здійснюється під контролем Міністерства економіки, фінансів та промисловості протягом 9 місяців. Друга стадія - розгляд і затвердження бюджету - триває близько трьох місяців. За Конституцією право розглядати і затверджувати бюджет належить парламенту. Проект бюджету розглядається у фінансових комісіях кожної палати. Генеральний доповідач комісії робить повідомлення з загальних проблем бюджету на засіданні палати. Спочатку проект бюджету обговорюється в нижній палаті і після його схвалення передається розгляду у верхню палату. Затвердження бюджету відбувається на спільному засіданні палат. У випадку, коли верхня палата парламенту не погоджується із поданим проектом бюджету, його повертають на доопрацювання в нижню палату.

Японія, має двухрівневу бюджетну систему: державний бюджет і місцеві бюджети та відрізняється складністю формування – затверджується загальний рахунок центрального уряду, близько 40 автономних бюджетів (спеціальні рахунки), бюджети публічних та фінансових корпорацій та державна програма позик та інвестицій. На відміну від інших розвинутих країн, що мають унітарний устрій, частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті є дещо вищою аніж у державного бюджету та відповідно становить близько 55 %. У Японії крім традиційного фінансування країни через поточний бюджет, дохідна частина якого формується за рахунок податків, паралельно функціонує державна система фінансування економічних проектів, із залученням позабюджетних коштів. Ця система називається державною інвестиційною програмою і використовується для розвитку пріоритетних галузей.

Програма державних позик та інвестицій відрізняється від загальнодержавного бюджетного фінансування тим, що її кошти виділяються на умовах повернення, строковості і платності. Капіталовкладення і позики, отримані компаніями в рамках цієї програми, підлягають повному поверненню з нарахуванням %, які сьогодні встановлюються в основному на рівні приватних кредитних установ. Ця Програма розробляється Урядом Японії одночасно з підготовкою проекту поточного бюджету. Інвестиційний бюджет Японії щорічно затверджується Парламентом. Фінансовими джерелами Програми державних позик та інвестицій є: система поштових заощаджень громадян; система поштового страхування життя; пенсійні фонди; спеціальний рахунок промислового інвестування; гарантовані Урядом зобов'язання і позики.

Отже, фінансова система є одним з найбільш вагомих інститутів регулювання соціально-економічного розвитку країни. В період економічних трансформаційних процесів потребують посилення дієвості інституційні механізми регулювання макроекономічної динаміки, забезпечення стійкості економічного зростання, збільшення частки високотехнологічної та наукоємної економіки в загальній структурі, формування відповідного балансу між забезпеченням пріоритетних заходів фінансово-бюджетної політики та збалансованістю бюджетної системи. Формування сучасної структури фінансової системи значною мірою опинилося під впливом глобалізації світової економіки, яка одночасно впливає на удосконалення механізму її реалізації.

Слід зауважити, що глобалізація зумовлює необхідність посилення ролі держави в регулюванні соціально-економічних процесів, підвищення якісного рівня управління бюджетно-податковою та грошово-кредитною системою з одночасним посиленням дієвості їх координації. Разом з тим, фінансова політика країни стала більш залежною від зовнішньоекономічних факторів, що зумовлює подальшу необхідність удосконалення фінансової системи.

РЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз показників соціально-економічного розвитку України

Вже чотири роки поспіль вітчизняна економіка демонструє зростання. Так, за підсумком 2019 року реальний ВВП продемонстрував одні з найвищих темпів зростання за останні чотири роки. За даними Державної служби статистики України реальний ВВП зріс на **3,2 %** і становив **3974,6** млрд грн порівняно із врахованим при розрахунках бюджету прогнозі приростом у **3 %** та **3946,9** млрд грн відповідно (рис.2. 1).

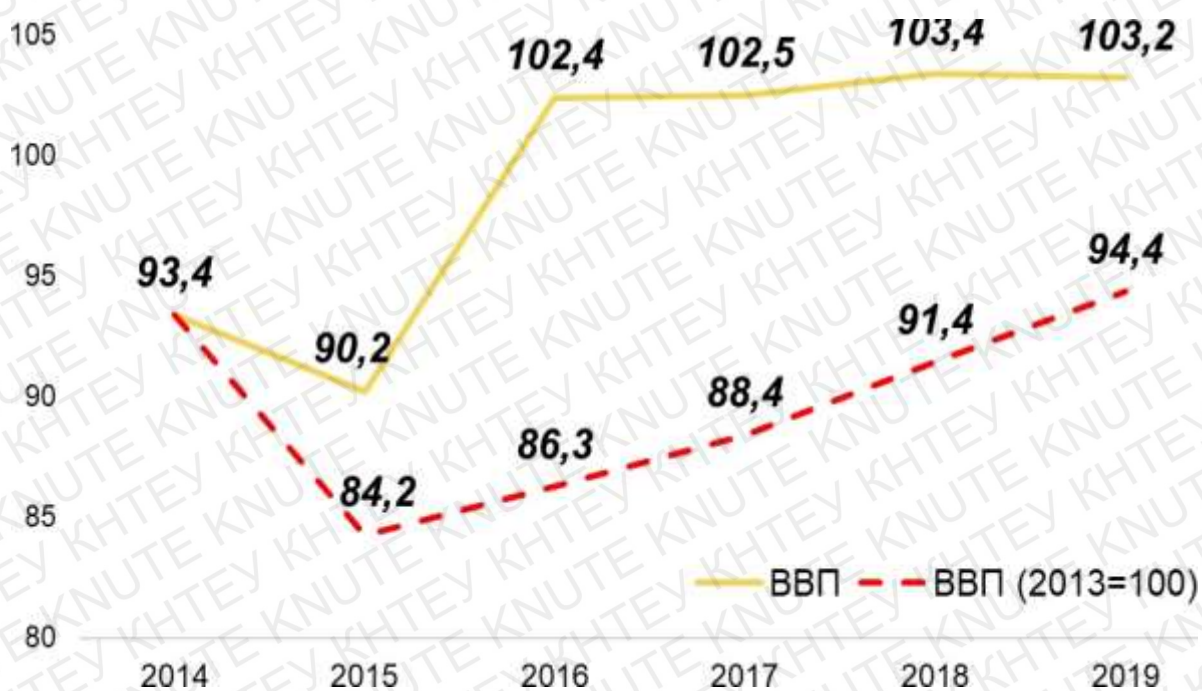

Рис.2.1. Динаміка реального ВВП за 2014-2019 рр.

Продовження економічного зростання у 2019 році було забезпечено в умовах проведення подвійних виборів в країні, змін цінової кон'юнктури на міжнародних ринках та нових макроекономічних трендів в Україні, зокрема укріплення курсу гривні. У складних зовнішніх умовах найбільшою рушійною силою економічного зростання у минулому році залишався внутрішній попит (споживчий та інвестиційний), тоді як внесок зовнішньої компоненти (реального чистого експорту) був від'ємним [8;11].

Таблиця 2.1

Основні прогнозні макропоказники на 2017–2019 роки

Показники	2017	2018	2019 рік	
	Рік	Рік	гноз під бюджет	Факт
Номінальний ВВП, млрд грн.	2983,9	3560,6	3946,9	3974,6
ВВП реальний, темп зростання, %	2,5	3,4	3,0	3,2
Темпи приросту споживчих цін, %, грудень до грудня попереднього року	13,7	9,8	7,4	4,1
Темпи приросту споживчих цін, %, середній за рік	14,4	10,9	8,7	7,9
Середньомісячна заробітна плата, грн	7104	8865	10129	10497
Зміна реальної заробітної плати*, %	19,1	12,5	6,9	9,8
Баланс товарів та послуг, млн доларів США	-8644	-11367	-11747	-12117
Експорт товарів та послуг, млн доларів США	53868	59135	63006	63380
Зміна експорту товарів та послуг, у % до попереднього року	17,1	9,8	8,3	7,2
Імпорт товарів та послуг, млн доларів США	62512	70502	74753	75497
Зміна імпорту товарів та послуг, у % до попереднього року	19,2	12,8	9,1	7,1
Обмінний курс, грн. до долара США (середній)	26,6	27,2	28,2	25,8

Зростання внутрішнього споживчого попиту, що формувало впродовж 2019 року найбільший додатній внесок у зростання ВВП, спостерігається починаючи з II кварталу 2016 року.

Чинниками розширення попиту з боку населення у 2019 році були: зростання середньомісячної номінальної заробітної плати штатного працівника за 2019 рік на 18,4 % до 10497 грн., що у 2,5 раза вище рівня мінімальної заробітної плати. Для порівняння, в розрахунках бюджету був врахований прогноз середньої зарплати у сумі 10129 грн.. Основними чинниками зростання середньої заробітної плати залишились підвищення мінімальної заробітної

плати (на 12,1 %) та високого тиску на ринку праці внаслідок трудової міграції. Так, підприємства повідомляли про брак достатньої кількості кваліфікованих кадрів; зростання середньої пенсії на 16,5 % до 3083 грн.. Крім того, у березні та квітні 2019 року було здійснено одноразові виплати найбільш вразливим групам пенсіонерів; зростання у 2019 році за даними платіжного балансу надходжень за статтею «Оплата праці» до 12,9 млрд дол. США, або на 12,2 % порівняно з 2018 роком; суттєве поліпшення споживчих настроїв: за даними дослідження Info Sapiens у грудні 2019 року індекс споживчих настроїв збільшився порівняно із груднем 2018 року на 30 пунктів до 92,2 пункта; зростання обсягів споживчого кредитування: станом на кінець 2019 року залишки коштів за споживчими кредитами порівняно з груднем 2018 року збільшились на 14,6 % до 173,7 млрд грн. [8;11].

У 2019 році продовжилось зростання капітальних інвестицій, що закладає підґрунтя до зростання конкурентоспроможності вітчизняної економіки у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

На фоні високої потреби в модернізації основних фондів та інвестицій в інфраструктурні об'єкти, що підтримуються зростанням прибутку підприємств та збільшенням капітальних видатків бюджету, вже

17 кварталів поспіль спостерігається зростання основної інвестиційної компоненти ВВП – валового нагромадження основного капіталу. У 2019 році валове нагромадження основного капіталу зросло на 14,2 % порівняно із 2018 роком і мало додатній внесок у зростання ВВП на рівні 2,5 відсоткові пункти та становило 18 % від ВВП.

За підсумком 2019 року підприємствами та організаціями освоєно капітальних інвестицій на суму 584,4 млрд грн, що на 15,5 % більше порівняно з 2018 роком. За джерелами фінансування капітальних інвестицій за 2019 рік, основну частину становили власні кошти підприємств (68,1 %). Так, за дев'ять місяців 2019 року фінансовий результат до оподаткування великих та середніх підприємств становив 342,8 млрд грн. Загалом у січні–вересні 2019 року

великими та середніми підприємствами отримано прибуток у сумі 455 млрд грн., що на 28,9 % більше порівняно з відповідним періодом 2018 року.

Фінансування інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик поки що залишалось низьким і становило 7 % загального обсягу інвестицій. Матеріальні активи становили 96,4 % капітальних інвестицій, в тому числі машини, обладнання, інвентар – 34,0 %, інженерні споруди – 22,6 %.

Зростання інвестиційної активності відбувалось на фоні високих ділових очікувань підприємств. За результатами опитування НБУ у IV кварталі 2019 року індекс ділових очікувань підприємств на наступні 12 місяців дорівнює 112 %

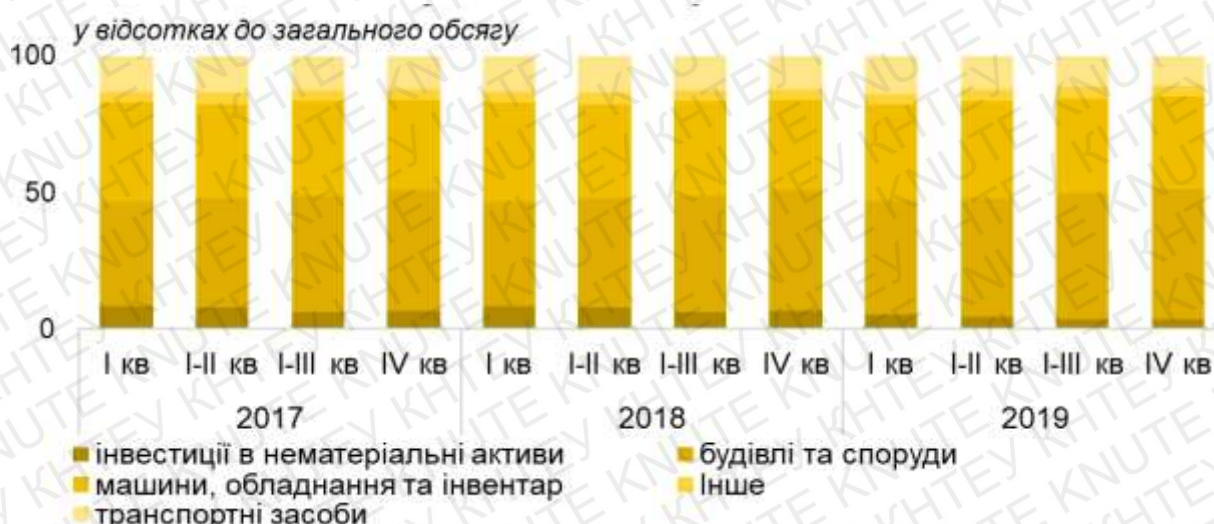

Рис. 2.2 Структура капітальних інвестицій за видами активів у 2017-

2019 рр. [8;11]

На фоні високої інвестиційної активності найбільші темпи зростання серед основних видів економічної діяльності продемонструвала будівельна галузь, яка зросла на 23,6 % порівняно з 8,5 % у 2018 році. Зокрема, обсяги будівництва інженерних споруд зросли на 27,7 % та нежитлових будівель на 30,3 %.

За оперативними даними Державної служби статистики, у 2019 році зібрано 75,1 млн тонн зерна, що майже на 5 млн тонн вище за обсяги збору 2018 року. Черговий рекорд валового збору зернових культур на фоні падіння обсягів виробництва окремих рослинних культур (зокрема, картоплі, гречки, цукрового буряку) забезпечив зростання сільськогосподарського виробництва у 2019 році на 1,1 %.

Зростання економічної активності зумовило збільшення обсягів вантажообігу у 2019 році на 2,1 %проти скорочення на 3,3 %у 2018 році. За попередніми даними Держстату, обсяги виробництва промислової продукції у 2019 році зменшились на 0,5 %до попереднього року. Тепла погода стала одним із ключових факторів, що призвели до зменшення у постачанні електроенергії, газу та пари на 4,4 %. скоротився на 1,6 %проти зростання на 3,4 %у 2018 році.

Обсяги виробництва у переробній промисловості збільшився на0,9 %на фоні зростання внутрішнього попиту та високого збору врожаю, що є сировинною базою для харчової промисловості. У переробній промисловості за підсумками 2019 року зростання показали високотехнологічні виробництва: хімічна промисловість (на 12,9 %), фармацевтичне виробництво (зростання на 3,7 %), а також виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (на 3,3 %) та виробництві меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу (на 3 %)Внаслідок покращання фінансового стану домогосподарств зростали галузі, спрямовані на задоволення потреб населення, зокрема оборот роздрібної торгівлі збільшився на 10,5 %(у 2018 році на 6,2 %), а пасажиробіг – на 2,6 %(у 2018 році на 5,1 %).

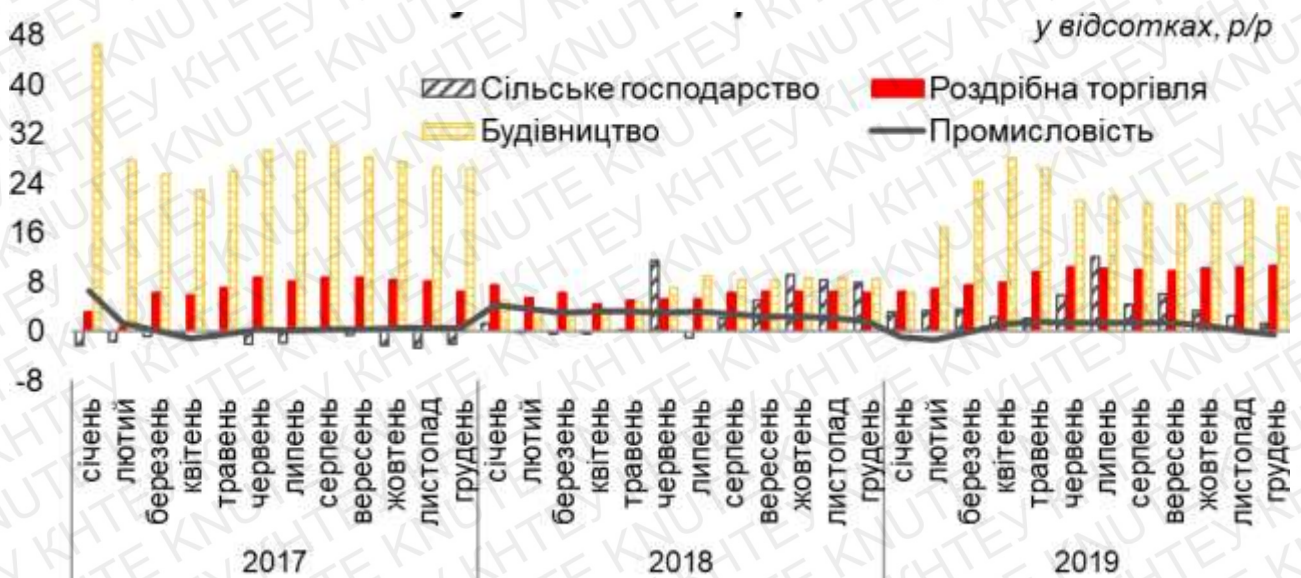

Рис. 2.3. Динаміка видів економічної діяльності реального сектору економіки у 2017-2019 рр.

За підсумком 2019 року платіжний баланс було зведено з профіцитом 5980 млн дол. США проти 2877 млн дол. США у 2018 році. На динаміку платіжного балансу у 2019 році вплинув профіцит фінансового рахунку, який склав 7004 млн дол. США та зростання грошових переказів із-за кордону. Водночас, зростання споживчого та інвестиційного попиту призвело до незначного розширення дефіциту торговельного балансу. Так, за попередніми даними Національного банку України, у 2019 році дефіцит балансу товарів та послуг зріс до 12117 млн дол. США (порівняно із 11367 млн дол. США у 2018 році). Експорт товарів та послуг у 2019 році збільшився на 7,2 % порівняно з 2018 роком через збільшення експорту продовольчих товарів та сировини для їх виробництва на 19 % (з часткою 48 % у загальному обсязі експорту товарів). Водночас, зменшились обсяги експорту чорних і кольорових металів та виробів з них на 12,3 % та хімічної продукції на 8,8 % (з їх сумарною часткою 26,4 % від загального обсягу експорту товарів) через слабкий попит та зниження цін. [9]

У 2019 році обсяг експорту товарів до країн ЄС зріс на 5,1 % порівняно з 2018 роком, а його питома вага в загальному обсязі становила 37,2 %.

Проведення Національним банком України монетарної політики, спрямованої на досягнення цінової стабільності, в поєднанні з виваженою фіскальною політикою Уряду, призвело до уповільнення споживчої інфляції з 9,8 % у 2018 році до 4,1 % у 2019 році (у розрахунку грудень до грудня попереднього року) та досягнення нижньої межі середньострокової інфляційної цілі (5 % +/- 1 в п). Основними чинниками, що вплинули на уповільнення зростання споживчих цін, було зміцнення обмінного курсу гривні, загальне зниження світових цін на енергоносії, які імпортує Україна, послаблення тиску з боку пропозиції продуктів харчування на фоні зниження інфляційних очікувань.

Зростання цін на продукти харчування та безалкогольні напої продемонструвало уповільнення – з 7,8 % у 2018 році до 4,8 % у 2019 році, що відбувалось на фоні розширення пропозиції (високих обсягів виробництва у сільському господарстві) та укріплення курсу гривні. Індекс цін промислової продукції за підсумками 2019 року знизився на 7,4 % у розрахунку грудень до

грудня попереднього року, тоді як при розрахунках бюджетних показників було враховано прогноз його зростання на 10,1 %. Зазначена динаміка відбувалась в умовах укріплення курсу гривні та погіршення динаміки на деяких ключових товарних ринках вітчизняного експорту (ціни виробників промислової продукції, реалізованої за межі України, скоротились на 14,4 %).

Ураховуючи сповільнення інфляції та сприятливі інфляційні очікування, починаючи з квітня 2019 року Національний банк розпочав цикл поступового пом'якшення монетарної політики шляхом зниження облікової ставки. За 2019 рік облікова ставка знизилась на 450 базисних пунктів з 18 % (до 26 квітня 2019 року) до 13,5 % (з 13 грудня 2019 року). Протягом 2019 року продовжилось поступове відновлення банківської сектору. Так, станом на 01.01.2019 загальні активи банків становили 1494,5 млрд грн, що відбувалось на тлі зростання протягом 2019 року кредитів наданих фізичним особам до 568,6 млрд грн..

За своєю цільовою спрямованістю це переважно споживчі кредити, які становлять 81,7 % у загальній структурі кредитного портфеля кредитів фізичних осіб. Основними факторами, що спричинили таку динаміку, з боку попиту виступило розширення споживання населення, а з боку пропозиції – привабливість для банків саме цього напрямку кредитування, оскільки дохідність за цим видом операцій є порівняно вищою з корпоративними кредитами. Близько половини (51,3 %) кредитів надано на термін до одного року[11].

Отже, макроекономічні умови 2019 року змінились порівняно з попередніми роками. Протягом року обмінний курс гривні до долара США зміцнився, а інфляція досягнула нижчого рівня цінового орієнтиру, визначеного Національним банком України. Ціни на природній газ та нафту і нафтопродукти знижувались, що позначилось на сповільненні зростання номінальних обсягів імпорту. Такі зміни негативно вплинули на доходи бюджету, але дозволили скоротити видатки на обслуговування державного боргу.

2.2. Бюджетна система як вагома складова фінансової системи країни

Формування та реалізація стимулюючої фінансової політики в умовах трансформаційних перетворень та уповільнення темпів розвитку світової економіки є актуальним та необхідним заходом, який направлений на відновлення позитивної динаміки економічного зростання та підвищення добробуту населення. Бюджетна система як складова системи державних фінансів і фінансової системи є важливим інструментом регулювання соціально-економічного розвитку країни та її адміністративно-територіальних одиниць. Належний рівень обґрунтування рішень щодо планування основних показників функціонування бюджетної системи, у тому числі рівня дефіциту бюджету, питомої ваги перерозподілу валового внутрішнього продукту через державний та місцевий бюджети, частки податкових надходжень у структурі доходної частини бюджету, збалансованості міжбюджетних відносин, структури видаткової частини бюджету, сприяє підвищенню дієвості регулюючої функції бюджетного механізму економічного зростання. Слід зазначити, що вітчизняна бюджетна система постійно трансформується та удосконалюється відповідно до змін економічної ситуації та завдань бюджетної політики на середньострокову перспективу.

На початковому етапі свого становлення бюджетна система з урахуванням глибоких дисбалансів суспільного устрою, розриву сталих економічних зв'язків, значних темпів падіння промислового виробництва та валового внутрішнього продукту, зниження рівня життя населення не змогла швидко адаптувати свій структурно-функціональний механізм регулювання до відповідних умов розвитку економіки та в достатній мірі виконувати стабілізуючу функцію. В умовах обмежених фінансово-економічних можливостей формування та реалізації бюджетної політики мала в переважній мірі тактичний характер. Крім того, відсутність належного досвіду управління, відповідного рівня наукового обґрунтування процесу формування і реалізації механізму функціонування бюджетної системи у самостійній державі, необхідність фінансування нових видатків бюджету, які раніше фінансувались за

рахунок видатків союзного бюджету, значний рівень бюджетних видатків у вигляді дотацій та прямої підтримки суб'єктів господарювання, необхідність збільшення соціальної спрямованості бюджету обумовлювали виконання бюджетною системою здебільшого перерозподільної функції.

Закон України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» було затверджено 23 листопада 2018 року за доходами у сумі 1026131,8 млн грн, у тому числі за загальним фондом – 928507,9 млн грн; видатками – у сумі 1112130 млн грн, у тому числі за загальним фондом – 1005767,5 млн грн, надання кредитів у сумі 13719,8 млн грн, у тому числі із загального фонду – 679,9 млн грн, повернення кредитів до державного бюджету у сумі 9728,6 млн грн, у тому числі до загального фонду – 8322,3 млн грн.. Державний бюджет України на 2019 рік був затверджений як дефіцитний, із граничним обсягом дефіциту у сумі 89989,3 млн грн, або 2,28 % у ВВП (у розрахунках було враховано прогнозний обсяг номінального ВВП у сумі 3946,9 млрд грн), у тому числі загального фонду державного бюджету – 69617,2 млн грн, або 1,8 % ВВП [11].

Протягом року Верховна Рада України вносила зміни до державного бюджету чотири рази, найсуттєвішими з яких були зміни від 31 жовтня 2019 року, які дозволили профінансувати програми об'єднаних та нових міністерств. Під час внесення змін Урядом враховано виклики із виконання доходів в результаті міцнішого обмінного курсу, ніж було враховано в бюджеті, та стан використання коштів за різними бюджетними програмами.

Так, доходи державного бюджету було зменшено на 18828,6 млн грн, зокрема: за загальним фондом зменшено показники митних платежів на 20107 млн грн, із них ПДВ з ввезених на митну територію України товарів на 19000 млн грн, через зміцнення гривні до долара США та євро; за спеціальним фондом зменшено показник надходження в рамках програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу на 312,4 млн грн для забезпечення відповідного рівня виконання результативних показників Угоди про фінансування програми

Як результат, здійснено скорочення видатків за такими бюджетними програмами:

✓ «Обслуговування державного боргу» на 21627,7 млн грн – в основному за рахунок того, що темпи девальвації гривні були фактично менше врахованого бюджетом рівня та фактичні ставки, за якими здійснювались платежі з обслуговування державного боргу, були нижчі за прогнозні розрахунки видатків на погашення зобов'язань по залученим кредитам;

✓ «Виконання боргових зобов'язань за кредитом, залученим під державну гарантію для реалізації проекту «Створення Національної супутникової системи зв'язку» на 1468,5 млн грн;

✓ «Фонд Президента України з підтримки освітніх та наукових програм для молоді» на 800 млн грн;

✓ «Державна підтримка тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)» на 540,2 млн грн;

✓ «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» на 200 млн грн;

✓ «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств» на 10,4 млн грн..

При цьому забезпечено збільшення видатків на ряд важливих програм:

✓ здійснення усіх необхідних платежів з виконання державою гарантійних зобов'язань на 1677,7 млн грн;

✓ національну безпеку і оборону на 1361,9 млн грн, які були спрямовані на збільшення рівня грошового забезпечення військовослужбовців Держприкордонслужби, Служби безпеки, Національної гвардії, Головного управління розвідки Міноборони, Управління державної охорони до рівня виплат у Збройних Силах;

✓ забезпечення фінансовими джерелами для виплати заробітної плати шахтарям, а також недопущення відключення шахт від електропостачання на 1000 млн грн;

✓ фінансове забезпечення державою необхідних для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій заходів (резервний фонд) на 500 млн

грн..

Також було здійснено перерозподіл бюджетних призначень для фінансування нагальних поточних потреб, зокрема:

- збільшено видатки на заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації осіб з інвалідністю на 787 млн грн та на здійснення доплат за роботу в зоні відчуження, виплати щорічної та додаткової відпусток, виплати грошової компенсації за пільгове забезпечення продуктами харчування, виплати компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю, та допомоги на оздоровлення, у разі звільнення з роботи на 354,6 млн грн..

Збільшення цих видатків відбулося за рахунок економії на субвенцію на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, особам, які не мають права на пенсію, особам з інвалідністю, та ряду інших виплат (економія пов'язана зі зниженням кількості отримувачів державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, зниженням народжуваності, здешевленням вартості «пакунку малюка», повільніших темпів впровадження відшкодування послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»).

- збільшено видатки на надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла на 300 млн грн та надання пільгового довгострокового державного кредиту внутрішньо переміщеним особам, учасникам проведення антитерористичної операції (АТО) та/або учасникам проведення операції Об'єднаних сил (ООС) на придбання житла на 200 млн грн за рахунок зменшення Державного фонду регіонального розвитку на 500 млн грн..

Крім того, в рамках виконання зобов'язань за Контрактом між Державним підприємством «Українське авіаційно-транспортне підприємство «Хорів-АВІА» і компанією Airbus Helicopters SAS до кінця 2019 року були збільшені видатки за бюджетною програмою «Створення єдиної авіаційної системи безпеки та цивільного захисту в Україні» на суму 2200 млн грн на закупівлю гелікоптерів, інших товарів та послуг для реалізації державного інвестиційного проєкту згідно з умовами міжнародної Угоди [11].

Загалом, з урахуванням схвалених протягом 2019 року Верховною Радою України змін до бюджету 2019 року (внесеними від 28 лютого 2019 року № 2696-VIII, від 02 жовтня 2019 року № 149-IX, від 31 жовтня 2019 № 265-IX, від 06 грудня 2019 № 360-IX) планові показники доходів державного бюджету були зменшені на 18828,6 млн грн до 1007303,2 млн грн, видатків та надання кредитів – на 17683,6 млн грн до 1108166,1 млн грн, при цьому граничний обсяг дефіциту державного бюджету було збільшено на 1145 млн грн до 91134,3 млн грн..

За результатами 2019 року до Державного бюджету України надійшло 998344,9 млн грн, у тому числі доходів – 989619,9 млн грн, трансфертів з місцевих бюджетів – 8725 млн грн.. Проти 2018 року надходження до Державного бюджету України зросли на 70229,9 млн грн, або на 7,6 %.

Найбільшими темпами зростали такі надходження до державного бюджету: кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України» – на 45,5 % (або на 20284,1 млн грн), податок та збір на доходи фізичних осіб – на 19,9 % (або на 18212,2 млн грн), податок на прибуток підприємств – на 10,5 % (або на 10204 млн грн), податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів з урахуванням бюджетного відшкодування ПДВ – на 12,4 % (збільшення на 9798,9 млн грн), частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність – на 16,5 % (або на 6564,3 млн грн), акцизний податок – на 3,8 % (або на 4505,5 млн грн), ввізне мито – на 12,4 % (або на 3295 млн грн) та збори на обов'язкове державне пенсійне страхування Проти 2018 року надходження до Державного бюджету України зросли на 70229,9 млн грн, або на 7,6 %.

Найбільшими темпами зростали такі надходження до державного бюджету: кошти, що перераховуються Національним банком України

відповідно до Закону України «Про Національний банк України» – на 45,5 % (або на 20284,1 млн грн), податок та збір на доходи фізичних осіб – на 19,9 % (або на 18212,2 млн грн), податок на прибуток підприємств – на 10,5 % (або на 10204 млн грн), податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів з урахуванням бюджетного відшкодування ПДВ – на 12,4 % (збільшення на 9798,9 млн грн), частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність – на 16,5 % (або на 6564,3 млн грн), акцизний податок – на 3,8 % (або на 4505,5 млн грн), ввізне мито – на 12,4 % (або на 3295 млн грн) та збори на обов'язкове державне пенсійне страхування. Податкові надходження до Державного бюджету України у 2019 році становили 799776 млн грн, неподаткові – 186750,1 млн грн відповідно.

У структурі доходів Державного бюджету України у 2019 році частка податкових надходжень знизилась на 1,1 в. п. та становила 80,1 % загального обсягу надходжень, частка неподаткових надходжень зросла на 1 в. п. до 18,7 %. Зміни у структурі доходів державного бюджету у 2019 році пояснюються перерахуванням до бюджету прибутку Національним банком України, що збільшило частку неподаткових надходжень, та зменшенням частки податку на додану вартість, через укріплення гривні.

У структурі податкових надходжень державного бюджету у 2019 році найбільшу питому вагу мали податок на додану вартість – 47,3 %, акцизний податок – 15,4 %, податок та збір на доходи фізичних осіб 13,7 %, податок на прибуток підприємств – 13,4 %, рентна плата за користування надрами – 5,2 % та ввізне мито – 3,7 %.

У структурі неподаткових надходжень у 2019 році найбільшу питому вагу мали кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України» – 34,8 %, частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних

підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність – 24,8 %, власні надходження бюджетних установ – 24,7 % та збір на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій – 4,9 %.

На рисунку 2.4 проілюстровано, що податкова система, а звідси і податкові надходження, – це одна з головних частин бюджетної системи, що виконує важливу економічну роль у процесі акумулювання грошової маси та перенаправлення її частини на фінансування таких сфер як: освіта, медицина, соціальний захист, оборона, підтримка та розвиток економіки.

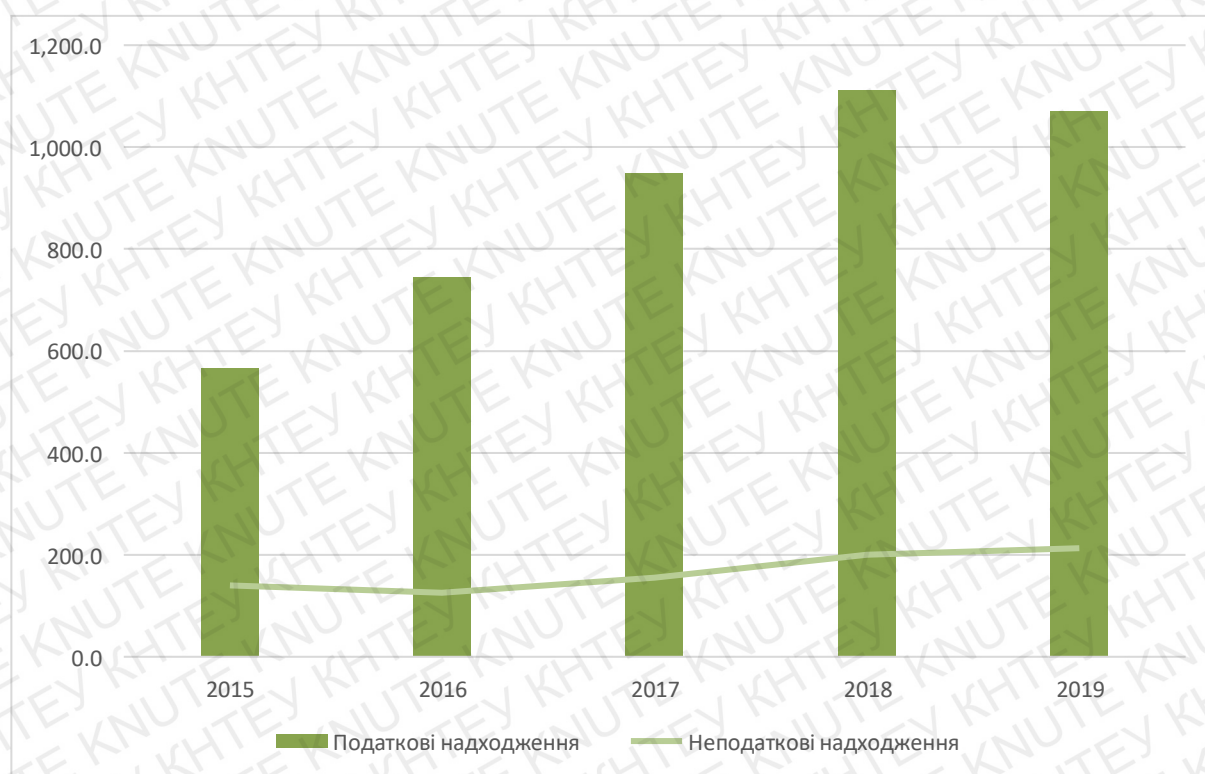

Рис. 2.4. Податкові та неподаткові надходження до Зведеного бюджету

Якщо ж розглядати поділ податків на прямі та непрямі, виходячи зі складу податкової системи України, визначеної податковим законодавством, то частки прямих та непрямих податків у загальній сумі податків будуть такими, як проілюстровано в рисунку 2.5.

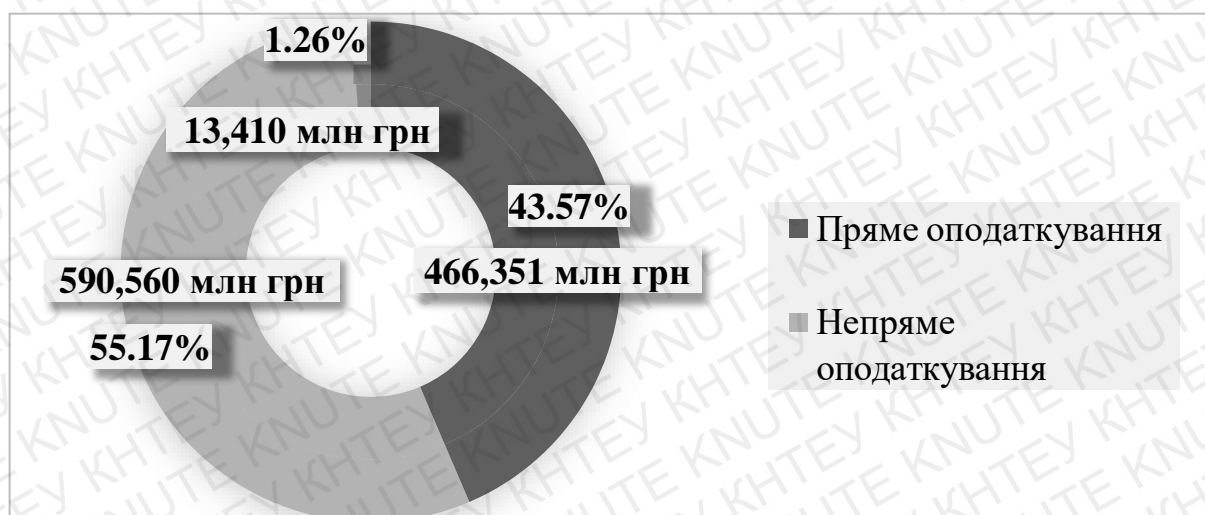

Рис. 2.5. Структура податкових надходжень за 2019 р.

Видатки Зведеного бюджету України у 2019 році становили 1372350,6 млн грн, що на 122161,1 млн грн, або на 9,8 % більше за відповідний показник 2018 року і відповідає 94,1 % річного плану зі змінами, що включає в себе зміни, внесені до бюджету Верховною Радою України, розпорядниками бюджетних коштів до спеціального фонду державного бюджету та місцевими радами.

Касові видатки Державного бюджету України за 2019 рік здійснені в обсязі 1075122,1 млн грн, що на 89270,3 млн грн, або на 9,1 % більше аналогічного показника 2018 року і відповідає 95,2 % річного плану зі змінами, що включає в себе зміни, внесені до бюджету Верховною Радою України, розпорядниками бюджетних коштів до спеціального фонду державного бюджету.

Основною причиною невиконання плану за звітний період є фінансування соціальних видатків відповідно до зареєстрованих зобов'язань, економія видатків на обслуговування боргу через зміну обмінного курсу гривні, а також зволіканням головними розпорядниками із підготовкою та затвердженням документів, необхідних для проведення видатків.

За економічною класифікацією статей видатків державного бюджету найбільш значне зростання у 2019 році порівняно з 2018 роком зафіксовано за такими статтями видатків (Додаток А): соціальне забезпечення – на 34,1 %, до 223458 млн грн; грошове забезпечення військовослужбовців – на 31,7 %, до 100569,2 млн грн; дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм – на 22,7 %, до 78312,9 млн грн. [11].

За функціональною класифікацією видатків у 2019 році проти 2018 року спостерігалось зростання видатків державного бюджету за такими функціями (Додаток Б):

- *охорона здоров'я*. За 2019 рік видатки за вказаною функцією зросли на 70,5 % до 38566,6 млн грн, у тому числі за загальним фондом – на 86,5 % до 36636 млн грн.. До річного планового показника зі змінами видатки становили 97,9 %, у тому числі загального фонду – 98,4 %.

- *соціальний захист та соціальне забезпечення*. За 2019 рік видатки зросли на 33,4 % до 218628,6 млн грн, у тому числі за загальним фондом – на 30,3 % до 210118,2 млн грн.. До річного планового показника зі змінами видатки становили 98,8 %, у тому числі загального фонду – 98,9 %;

- *громадський порядок, безпека та судова влада*. За 2019 рік видатки за вказаною функцією зросли на 21,8 % до 142389,8 млн грн, у тому числі за загальним фондом – на 17,1 % до 118119,3 млн грн.. До річного планового показника зі змінами видатки становили 97 %, у тому числі загального фонду – 98,8 %;

- *охорона навколишнього природного середовища*. За 2019 рік видатки зросли на 20,5 % до 6317,6 млн грн, у тому числі за загальним фондом – на 35,8 % до 5258,9 млн грн.. До річного планового показника зі змінами видатки становили 81,5 %, у тому числі загального фонду – 95,2 %;

- *освіта*. За 2019 рік видатки зросли на 16,5 % до 51656,6 млн грн, у тому числі за загальним фондом – на 16,1 % до 33819,2 млн грн.. До річного планового показника зі змінами видатки становили 88,4 %, у тому числі загального фонду – 98,5 %;

- *економічна діяльність*. За 2019 рік видатки зросли на 13,8 % до 72363,7 млн грн.. До річного планового показника зі змінами видатки становили 85,4 %;

- *оборона*. За 2019 рік видатки за вказаною функцією зросли на 9,9 % до 106627,8 млн грн, у тому числі за загальним фондом – на 21,5 % до 101296,1 млн грн.. До річного планового показника зі змінами видатки становили 97,8 %, у тому числі загального фонду

– 99,5 %;

- *обслуговування боргу*. За 2019 рік видатки за вказаною функцією зросли на 3,3 % до 119247,6 млн грн, що становило 97,1 % річного планового показника зі змінами;

- *загальнодержавні функції* (без урахування видатків на обслуговування державного боргу). За 2019 рік видатки зросли на 3 % до 48946,8 млн грн, у тому числі за загальним фондом – на 9,8 % до 44036,9 млн грн..

РОЗДІЛ 3. ФІНАНСОВА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

3.1. Фінансова система як складова державного регулювання розвитку економіки

Державне регулювання розвитку економіки є вагомим, динамічним складовим фінансовим механізмом економічного зростання, що спрямований на забезпечення збалансованого розвитку реального та фінансового сектору економіки. Необхідно зауважити, що на різних етапах становлення системи фінансового регулювання ступінь впливу держави на економічні процеси був відчутно різним та супроводжувався зміною форм, методів та важелів управління економікою.

Необхідність реалізації механізму державного регулювання обумовлена, значною мірою, виконанням державою економічної функції на належному рівні, потребою встановлення та підтримки оптимальної структури національної економіки, виявлення пріоритетних напрямів економічного розвитку, формування і подальшого удосконалення інституційного, правового забезпечення функціонування економіки та соціальної сфери, покращання добробуту населення та надання йому відповідних соціальних послуг, підтримкою достатнього рівня зайнятості населення тощо.

Важливо зазначити, що соціально-економічні передумови доцільності та необхідності державного регулювання економіки формуються та змінюються з урахуванням цілей та завдань державної фінансової політики на коротко, середньо та довгострокову перспективу. На даному етапі розвитку, в умовах відновлення економічного зростання, спостерігається посилення та активізація ролі держави в регулюванні виробничого та фінансового сектору економіки, що підтверджується збільшенням частки держави у загальній структурі валових капіталовкладень, обсягу державних замовлень, частковій націоналізації та економічній підтримці приватних підприємств, високою часткою фінансування науково-дослідних робіт за рахунок коштів бюджету та державного сектору економіки у загальній структурі.

Слід зазначити, що основними та найбільш дієвими формами державного регулювання економіки в сучасних умовах є макроекономічне планування та прогнозування, використання механізму державного замовлення і відповідно регулювання рівня видатків бюджету та підприємств державного сектору економіки, розробка та реалізація державних програм соціально-економічного розвитку.

Розроблення та виконання державних цільових програм спрямовано на підвищення дієвості реалізації фінансової політики країни на пріоритетних напрямках розвитку, підтримку окремих галузей економіки та сприяння збалансованому розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Необхідно відмітити, що за своєю спрямованістю державні програми соціально-економічного розвитку поділяються на економічні, соціальні, науково-технічні, національно-культурні, оборонні, правоохоронні, екологічні та інші в залежності від проблем, які потребують вирішення.

Метою програмування є концентрація необхідного та достатнього обсягу ресурсів на вирішенні ключових проблем держави та її адміністративно-територіальних одиниць, поглиблення інституційних перетворень економіки, поліпшення інвестиційного клімату та активізації інноваційної діяльності. Використовуючи дану форму державного регулювання розвитку економіки, держава здійснює координацію діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сферах бюджетно-податкової, інвестиційної, інформаційної, регуляторної, соціальної, гуманітарної політики[46].

Методологічно основою програмування виступають системний підхід, факторний аналіз та принципи стратегічного планування.

Одним з вагомих інструментів державного регулювання економічного розвитку є фінансовий моніторинг сукупності макроекономічних показників, що сприяє результативності подальших фінансових перетворень. В умовах вдосконалення механізму управління фінансової системи важливим є здійснення комплексного, об'єктивного та регулярного моніторингу, який дозволяє виявити основні проблеми, тенденції щодо зниження рівня стійкості фінансової системи

та спроможний здійснювати їх попередження, виступаючи дієвим інструментом державного фінансового регулювання.

В процесі трансформаційних перетворень та розвитку фінансової системи відбувається удосконалення методів впливу держави на економічні процеси з урахуванням особливостей реалізації сукупності складових механізму ринкового саморегулювання соціально-економічного розвитку, зміни лагових періодів дії фінансових інструментів впливу, вдосконалення системи фінансових інститутів, посилення їх координації задля забезпечення відповідного рівня результативності.

Фінансова система є вагомою складовою державного регулювання розвитку економіки з огляду на спрямованість розподілу та використання ресурсів системи згідно з визначеними завданнями та цілями соціального та економічного розвитку суспільства. Сучасні тенденції розвитку економіки свідчать, що з метою активізації економічного зростання необхідним є підвищення частки венчурного фінансування, нарощування обсягів прямих інвестицій, фінансування високотехнологічного виробництва, що здійснюють малі та середні підприємства, підвищення рівня їх капіталізації, орієнтація на інноваційні продукти. Разом з тим, структура вітчизняної економіки свідчить про певні проблеми та недостатність передумов для посилення її інноваційної складової – висока концентрація власності в окремих суб'єктів, олігополія, значна залежність економіки від кон'юнктури на ринках сировини, недосконалість механізму регулювання, сталий дефіцит торговельного балансу країни тощо.

Одним із найбільш дієвих інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку є податкове регулювання. Здійснюючи податкову політику, держава забезпечує необхідні джерела фінансування соціальної сфери, створює відповідні умови для структурних перетворень економіки та стимулювання економічного зростання. Структура податкової системи як складової фінансової системи має сприяти постійному зростанню обсягу податків та зборів, що надходять до бюджетів усіх рівнів, не знижуючи

при цьому стимулів до розвитку підприємництва. Основним завданням податкового регулювання, як інструменту впливу на економічні процеси, є встановлення певного оптимального рівня оподаткування та механізму адміністрування податків, що забезпечать поєднання інтересів платників податків та держави. При цьому, варто зазначити, що дані інтереси є динамічними і значною мірою адаптуються до умов реалізації моделі соціально-економічного розвитку країни та пріоритетів розвитку суспільства в цілому. Крім того, використовуючи механізм податкового регулювання, держава здійснює вплив на обсяг сукупного попиту та пропозиції шляхом встановлення співвідношення показників прямих та непрямих податків, регулювання ставок окремих податків та надання податкових преференцій; структуру та обсяги накопичення основного капіталу; формування галузевої структури економіки та пріоритети розвитку національної економіки, інвестиційну динаміку, збалансований розвиток адміністративно-територіальних одиниць[47].

Виважена політика у сфері формування доходів бюджету та податкового регулювання обумовлює посилення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках збуту товарів і послуг та національної економіки в цілому, покращує інвестиційний рейтинг держави. Так, глобальний індекс конкурентоспроможності розраховується з урахуванням значень таких показників, як інституційне середовище функціонування економіки, рівень інфраструктури, ефективність ринку товарів і послуг, насиченість ринку праці, конкурентоспроможність вітчизняних суб'єктів господарювання, інноваційний потенціал економіки. З урахуванням вищезгаданого, можна дійти висновку, що податкове регулювання є важливим фактором впливу на зазначені структурні елементи показника конкурентоспроможності.

Виходячи з основних положень бюджетно-податкової політики на середньострокову перспективу, одним із пріоритетних напрямів її реалізації є створення відповідних стимулів для збільшення обсягів попиту та підтримки інновацій, що передбачає активізацію венчурного інвестування, поглиблення реалізації механізмів державно-приватного партнерства, удосконалення

інноваційної інфраструктури. З метою реалізації зазначеного, необхідним є подальший розвиток практики щодо прискореної амортизації, розширення переліку видатків, що вираховуються з податкової бази, використання відстрочки зі сплати податкового чи митного платежу, збільшення обсягів інвестиційного податкового кредиту та часткового звільнення від сплати окремих податків.

В даних умовах вдосконалення економіки фінансова система є важливим інструментом визначення пріоритетних напрямів впливу держави на економічні та соціальні процеси. Розробка та реалізація механізму фінансового регулювання має враховувати особливості та структуру вітчизняної економіки, глибину глобалізаційних перетворень та ступінь розвитку фінансових інститутів. Спрямованість механізму управління фінансової системи на вирішення сукупності наявних проблем передбачає концентрацію, розподіл на перерозподіл фінансово-економічних ресурсів, переорієнтацію економіки до інноваційної моделі розвитку та досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку країни, підвищення рівня платоспроможності населення.

3.2. Вплив фінансової системи на соціально-економічні відносини

Механізм управління фінансовою системою є способом реалізації фінансово-бюджетної, грошово-кредитної, інвестиційної, соціальної та інших вагомих складових макроекономічної політики держави. Обрана модель соціально-економічного розвитку країни чинить відповідний вплив на формування пропорцій бюджетної, податкової, кредитної, грошової, банківської, валютної системи тощо. Крім того, здійснюючи регулювання фінансової системи відбувається встановлення пріоритетів економічного та соціального розвитку, в тому числі шляхом використання таких інструментів фінансового регулювання як бюджетний дефіцит, державний борг, обсяг державних видатків, податкових ставок і податкових пільг, облікової ставки, грошової маси, валютного курсу, рівня зайнятості, інвестицій, таргетування інфляції. Регулювання пропорцій

фінансової системи має бути спрямоване на досягнення макроекономічної збалансованості, стимулювання економічного зростання за рахунок використання інтенсивних факторів розвитку, підтримку високого рівня зайнятості, забезпечення стабільного рівня цін, підвищення реальних доходів населення, посилення соціальної справедливості та зниження диференціації розмірів одержуваних доходів населення. З метою реалізації поставлених завдань важливим є комбіноване застосування фінансових інструментів, постійне вдосконалення інституційного забезпечення фінансової системи, що надасть можливість посилити дієвість впливу фінансової системи на економічні та соціальні процеси. Враховуючи досвід функціонування економіки можна дійти висновку, що на різних етапах розвитку світової фінансової системи використовувались різні інструменти та механізми регулювання – на певних етапах економічного розвитку була надана перевага монетарним інструментам регулювання, на інших – бюджетно-податковим. Однак, в умовах останніх фінансово-економічних трансформацій була засвідчена необхідність регулювання грошово-кредитної та бюджетно-податкової системи одночасно з метою формування дієвої антикризової політики та у подальшому фінансової політики економічного зростання. Водночас слід наголосити, що для різних країн використання одних і тих же фінансових інструментів здійснює доволі диферентний вплив на соціально-економічні процеси. Тому задля забезпечення макроекономічної рівноваги необхідним та доцільним є дослідження впливу окремих інструментів фінансового регулювання на економічне зростання, їх взаємозв'язків та тривалості застосування.

Кількісна оцінка взаємозв'язків показників бюджету, у тому числі доходів, видатків, бюджетного дефіциту з макроекономічними показниками, що характеризують загальноекономічний стан держави, дозволяє визначити показник фінансової стійкості бюджетної системи з урахуванням динаміки економічної ситуації, здійснити відповідний аналіз ефективності інструментів фінансово-бюджетної політики країни. Крім того, оцінка ефективності впливу інструментів системи бюджетного регулювання соціально-економічного

розвитку дозволяє виявити дисбаланси між окремими складовими, певні недоліки в структурі механізму реалізації бюджетної та податкової систем, порушення основних принципів їх функціонування. В умовах трансформації економіки важливим є своєчасний на належний рівень реагування на порушення пропорцій в системі бюджетного регулювання, що надасть можливість підвищити дієвість реалізації бюджетної політики країни, посилити рівень ефективності перерозподілу фінансових ресурсів в державі через бюджетну систему. Покращання якісного рівня планування та прогнозування бюджету сприятиме розвитку економіки та соціальної сфери, створенню належних умов для розвитку інноваційної та високотехнологічної складової економіки, прискореному розвитку людського капіталу.

Для сприяння економічному та соціальному розвитку важливим є формування збалансованої моделі фінансової системи, посилення рівня її стійкості. Проте, слід констатувати, що забезпечення збалансованості є вагомим та комплексним завданням економічної політики країни, яке потребує врахування особливостей та потреб розвитку кожної складової фінансової системи – банківсько-кредитної, бюджетно-податкової, валютної, платіжної та інших. Необхідним є врахування взаємозв'язків між даними складовими, ступеню їх впливу на розвиток та рівноважний стан фінансової системи. Порушення пропорцій та стабільності банківської системи, як засвідчив досвід функціонування економіки в період трансформаційних перетворень призводить до дисбалансів бюджетної системи, порушення нормального стану платежів у країні, дефіциту ресурсів фінансової системи загалом. У разі відсутності належної допомоги з боку держави, спрямованої на стабілізацію банківської системи шляхом рефінансування банківських установ та часткової націоналізації структурних фінансових інституцій кризові трансформації можуть поглиблюватись. Недосконалість фінансової політики в сфері банківського та валютного регулювання може викликати дестабілізацію валютної системи, що значним чином відобразиться на стані банківської та бюджетної систем. Враховуючи неоднозначність та складність визначення збалансованості

фінансової системи міжнародними фінансовими інститутами запропоновано керуватись результатами оцінки збалансованості та стабільності розвитку кожної окремої складової системи, здійснювати періодичний комплексний моніторинг дієвості бюджетно-податкового, банківського, грошово-кредитного регулювання, аналіз стану фінансового ринку, його структурних елементів за встановленими міжнародними стандартами.

Одним із найбільш вагомих фінансово-економічних показників, що визначає збалансованість фінансової системи є показник питомої ваги державного боргу в валовому внутрішньому продукті. Бюджетним кодексом передбачено, що загальний обсяг державного та гарантованого державою боргу не може перевищувати шістдесят відсотків річного номінального обсягу валового внутрішнього продукту країни. За міжнародними стандартами, країни з трансформаційною економікою з середнім рівнем доходу, до яких відноситься й Україна мають утримувати рівень боргу на рівні, що не перевищує п'ятдесят відсотків від валового внутрішнього продукту. В умовах кризових трансформацій економіки та посткризового відновлення економіки значення показника частки державного та гарантованого боргу в валовому внутрішньому продукті не перевищував 40 відсотків а станом на кінець 2012 року склав 36,8 відсотка відповідно. Разом з тим, даний показник не зовсім повно відображає вплив державного боргу на збалансованість фінансової системи, одночасно важливим є врахування структури державного боргу у розрізі зовнішнього та внутрішнього боргу, строків залучення боргового капіталу, видів валюти та строків погашення боргу, обсягів питомої ваги видатків на обслуговування боргу в валовому внутрішньому продукті та видатковій частині бюджету, обсягів погашення боргу.

Загалом, якщо здійснювати аналіз взаємозв'язку дефіциту бюджету та державного боргу слід зауважити, що фінансування бюджетного дефіциту за рахунок залучення запозичень є лише одним із джерел даного фінансування, оскільки фінансування бюджету здійснюється за рахунок фінансування за борговими операціями, надходжень від приватизації та активними операціями

(зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю, зміни обсягів готівкових коштів, фінансування за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку). Крім того, залучення державних запозичень здійснюється не тільки з метою фінансування бюджетного дефіциту.

Боргова стійкість фінансової системи є одним з вагомих показників, що впливають на рівень макроекономічної стабільності та визначають результативність подальших перетворень в економіці та соціальній сфері. Значна залежність фінансової системи від зовнішніх запозичень може окрім стимулювання економічного зростання посилити негативні тенденції та дисбаланси у економічному розвитку суспільства. Важливим є визначення показника боргової стійкості фінансової системи задля удосконалення механізму її управління, виявлення ступеню впливу фінансово-економічних ризиків, розробки та реалізації виваженої боргової, бюджетної, грошово-кредитної політики. Інтегрований показник боргової стійкості фінансової системи ґрунтується на аналізі та оцінці фактичних значень сукупності фінансових показників із гранично допустимими значеннями, в тому числі частки державного та гарантованого боргу в валовому внутрішньому продукті, відношення державного та гарантованого державою боргу до доходної частини бюджету, питомої ваги видатків на обслуговування державного боргу у доходах бюджету, відношення валового зовнішнього боргу до валового внутрішнього продукту та експорту товарів та послуг, відношення короткострокового валового зовнішнього боргу до міжнародних валютних резервів країни.

Встановлено, що значення інтегрованого показника боргової стійкості фінансової системи країни в період кризових трансформацій та посткризового відновлення суттєво знизилось, однак у цілому не перевищує нормативних значень.

На основі проведеного дослідження зроблено висновок, що рівень впливу боргових ризиків на фінансову систему країни підвищився з рівня до

Водночас, необхідно наголосити, що показник співвідношення валового зовнішнього боргу до валового внутрішнього продукту в до кризовий період

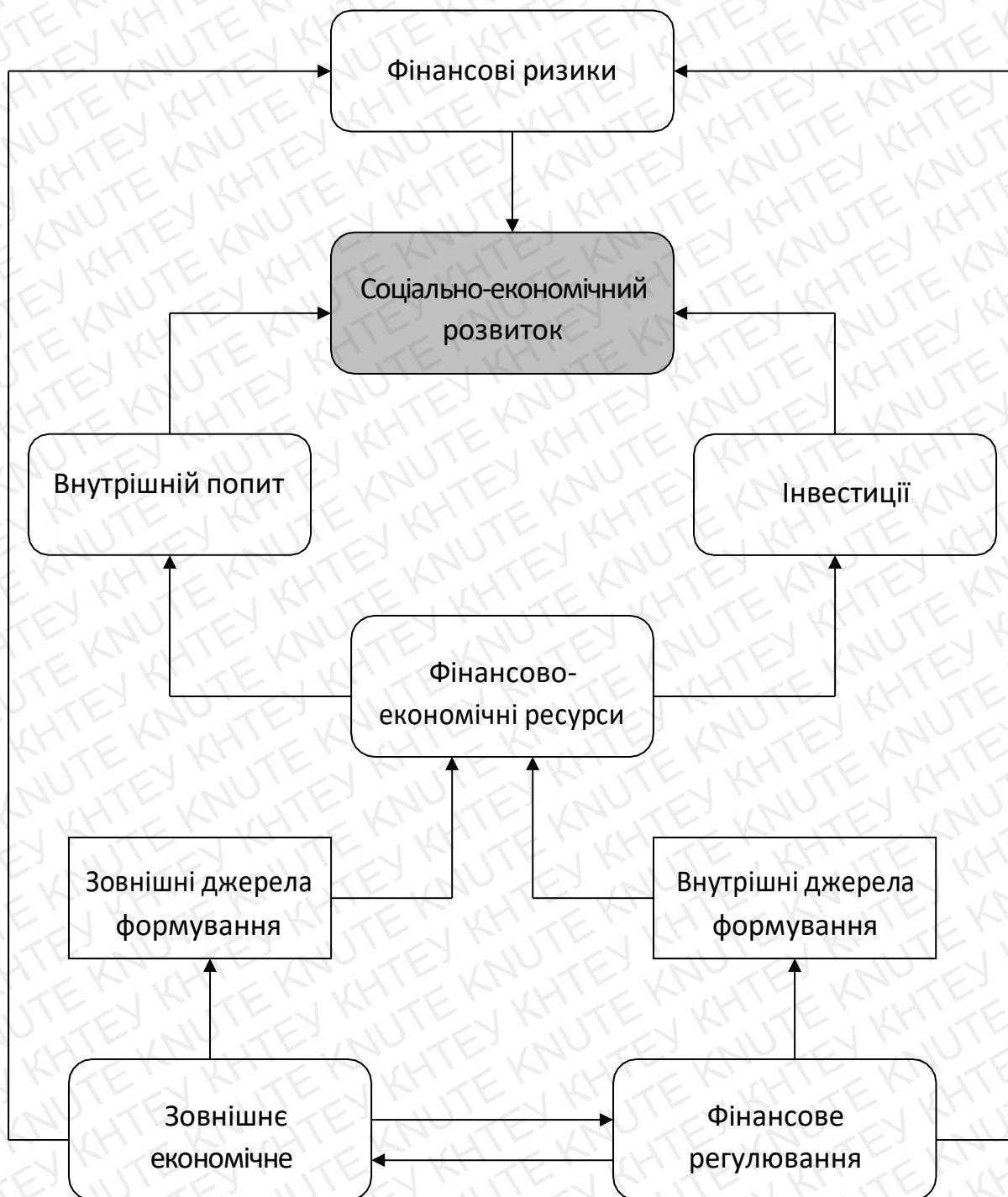
також наближався до встановлених граничних значень для країн з трансформаційною економікою, що свідчить про недостатній рівень показника обсягу внутрішніх джерел формування фінансово-економічних ресурсів для забезпечення економічного та соціального розвитку.

Слід відзначити поступове зростання питомої ваги боргу сектору державного управління та органів грошово-кредитного регулювання, тобто зростання частки державного зовнішнього боргу.

Процеси фінансової глобалізації потребують належного рівня адаптації фінансових інститутів до змін зовнішньої економічної ситуації, удосконалення їх функціональної структури. Органи фінансового регулювання повинні сприяти посиленню дієвості пруденційного контролю, дотримання значень показників боргової та фінансової стійкості у межах нормативних значень, удосконалення інституційних механізмів бюджетного регулювання, забезпечення відповідного рівня прозорості фінансових транзакцій з урахуванням міжнародних стандартів. Водночас, слід констатувати, що імплементація міжнародних стандартів не може безпосередньо гарантувати стабільність функціонування фінансової системи, адже ефективність їх застосування значною мірою залежить від напрямів реалізації фінансової політики, особливостей трансформаційних перетворень та циклічності економічного розвитку. Зміни інституціональної структури фінансової системи мають відбуватися з урахуванням динамічності соціально-економічного розвитку та моделі економічного зростання.

На сучасному етапі розвитку вплив фінансової системи на економічне зростання полягає в наступних основних напрямках: стимулювання внутрішнього попиту для підтримки високого рівня зайнятості та збуту товарів і надання послуг суб'єктами господарювання; збільшення обсягів випуску, оновлення матеріально-технічної бази виробництва, посилення інноваційної складової економічного розвитку за рахунок інвестиційної діяльності. Сполучення даних напрямів значною мірою і визначає результативність структурних перетворень економіки, збалансованість фінансово-економічної

політики країни. Структурно-функціональна модель впливу на соціально-економічний розвиток країни представлена на рис. 3.1.

Рис. 3.1 Структурно-функціональна модель впливу фінансової системи на соціально - економічний розвиток країни

Розглядаючи більш детально представлену модель впливу фінансової системи на соціально-економічні процеси, слід наголосити, що до внутрішніх

джерел формування фінансово-економічних ресурсів належать власні фінансові ресурси суб'єктів господарювання, банківське кредитування, бюджетні кошти, запозичення на внутрішньому фінансовому ринку тощо. До зовнішніх джерел відносимо іноземні інвестиції – прямі та портфельні, зовнішні запозичення, у тому числі гарантований державою борг. Крім того, варто зауважити, що кредитний портфель формується банками як за рахунок зовнішніх так і внутрішніх джерел, тому під банківським кредитуванням, що віднесено до внутрішніх джерел формування фінансових ресурсів належить та частина кредитного портфелю, що сформовано за рахунок депозитів, власного капіталу та рефінансування центрального банку. Зовнішнє економічне середовище є важливим та необхідним фактором відновлення та стимулювання економічного розвитку. В умовах дефіциту внутрішніх фінансових ресурсів з метою сприяння економічному зростанню вагомим є створення відповідних умов для залучення іноземного капіталу в країну, водночас, якщо не видається можливим залучення достатнього обсягу інвестицій та позик необхідним є зниження показника дефіциту ресурсів фінансової системи, що спрямовано на посилення рівня її стійкості та збалансованості.

В умовах економічних перетворень необхідним фактором стимулювання соціально-економічного розвитку є розширення обсягів внутрішнього попиту, що надасть змогу збільшити обсяги замовлень для вітчизняних підприємств, частково компенсувати певні втрати частки обсягів експорту на зовнішніх ринках збуту товарів і послуг, підвищити рівень ділової активності. З огляду на зазначене, важливим є підтримка належного рівня кредитування національної економіки банківськими установами, збільшення обсягів державних замовлень за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, сприяння залученню іноземного фінансового капіталу шляхом створення преференцій і забезпечення гарантій щодо права власності та прозорих умов здійснення підприємницької діяльності. Для активізації кредитування реального сектору економіки необхідним є використання широкого спектру механізмів фінансового регулювання державними фінансовими інститутами, зокрема управління

обліковою ставкою, обмеження рівня бюджетного дефіциту, який фінансується значною мірою за рахунок випуску та розміщення облігацій внутрішньої державної позики на фінансовому ринку, і які викуповуються, у тому числі банківськими установами, рефінансування банків для забезпечення необхідного рівня ліквідності, таргетування інфляції. Згідно положень чинного законодавства Національний банк сприяє утриманню і забезпеченню стійких темпів економічного зростання, здійснює координацію, підтримку та погодження економічної політики органів виконавчої влади якщо це не перешкоджає в свою чергу процесу забезпечення стабільності грошової одиниці та цінової стабільності в державі. Однак, з метою стимулювання економічного зростання шляхом активізації банківського кредитування важливим є утримання та розширення значень показника ліквідності банківської системи, натомість для зміцнення грошової одиниці і з урахуванням жорсткого монетарного регулювання інфляції – зниження рівня ліквідності. З вищеведеного можна дійти висновку, що фінансовий регулятор має координувати свою діяльність у відповідності до поставлених на нього функцій та цілей макроекономічної політики держави. Основним завданням центрального банку має бути підтримка купівельної спроможності національної валюти, тобто забезпечення помірною та прогнозованого курсу індекс-дефлятора та індексу споживчих цін, що сприятиме економічному зростанню країни.

Фінансова система здійснює також відповідний вплив на соціальну сферу країни, визначаючи рівень соціальних стандартів, перелік соціальних послуг та категорій населення, що їх отримують. В залежності від фінансово-економічних можливостей країни та рівня збалансованості бюджетної системи, системи соціального страхування значною мірою залежить якісний стан соціального розвитку суспільства. Подальше удосконалення системи соціального захисту викликана необхідністю підтримки стабільного рівня доходів населення, наданні соціальних послуг, забезпечення рівного доступу населення до отримання освіти, медичного обслуговування. Формами підтримки непрацюючих та малозабезпечених громадян за рахунок коштів бюджету та фондів соціального

страхування є сприяння працевлаштуванню через механізм реалізації функцій служб зайнятості, створенню соціальних робочих місць, використання механізму суспільних робіт; навчання та перекваліфікація спеціалістів у разі її доцільності з урахуванням структури та динамізму ринку праці; виплата пенсій та соціальних допомог; виплата допомог сім'ям з дітьми; реалізація механізму адресної соціальної пільги; сприяння у отриманні житла чи поліпшення житлових умов тощо. Досвід розвинених країн свідчить, що питома вага соціальних видатків у валовому внутрішньому продукті складає близько двадцяти п'яти відсотків.

Необхідним є поглиблення інституційного взаємозв'язку фінансових інститутів соціальної сфери з іншими секторами суспільного виробництва. Фінансова політика країни має бути спрямована на виконання у достатній мірі функцій соціального захисту та соціального розвитку, що потребує узгодження цілей соціально-економічного розвитку із цілями фінансової політики, удосконалення середньострокового та впровадження довгострокового механізму планування видатків соціальної сфери, формування показників забезпечення соціальних послуг виходячи із розрахунку необхідних обсягів даних послуг на душу населення. На даному етапі економічних перетворень важливим є оптимізація соціальної інфраструктури відповідно до особливостей та потреб територіальних громад, принципів субсидіарності, економічної обґрунтованості. Функціонування фінансової системи має сприяти оптимізації та спрямування фінансових ресурсів на розвиток людського капіталу, що в свою чергу буде сприяти подальшому економічному зростанню.

Висновки

Державне регулювання розвитку економіки є вагомою, динамічною складовою фінансового механізму економічного зростання, що спрямований на забезпечення збалансованого розвитку економіки та соціальної сфери. В умовах відновлення економічного зростання спостерігається посилення та активізація ролі держави в регулюванні виробничого та фінансового сектору економіки, що підтверджується збільшенням частки держави у загальній структурі валових капіталовкладень, обсягу державних замовлень, частковій націоналізації та економічній підтримці діяльності суб'єктів підприємництва, значною часткою фінансування науково-дослідних робіт за рахунок коштів бюджету та державного сектору економіки.

В процесі трансформаційних перетворень та розвитку фінансової системи відбувається удосконалення методів впливу держави на економічні процеси з урахуванням особливостей реалізації сукупності складових механізму ринкового саморегулювання соціально-економічного розвитку, зміни лагових періодів дії фінансових інструментів впливу, вдосконалення системи фінансових інститутів, посилення їх координації задля забезпечення відповідного рівня результативності. Фінансова система є вагомою складовою державного регулювання розвитку економіки з огляду на спрямованість розподілу та використання ресурсів системи згідно з визначеними завданнями та цілями соціального та економічного розвитку суспільства.

Необхідним є здійснення структурних змін економіки, формування фінансової системи розвитку, спрямованої, в тому числі, на концентрацію фінансово-економічних ресурсів у тих секторах економіки, які здійснюють виробництво інноваційної продукції високотехнологічних укладів. Одним із найбільш дієвих інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку є податкове регулювання. Здійснюючи податкову політику, держава забезпечує необхідні джерела фінансування соціальної сфери, створює відповідні умови для структурних перетворень економіки та стимулювання

економічного зростання. Структура податкової системи, як складової фінансової системи, має сприяти постійному зростанню обсягу податків та зборів, що надходять до бюджетів усіх рівнів, не знижуючи при цьому стимулів до розвитку підприємництва.

В даних умовах вдосконалення економіки фінансова система є важливим інструментом визначення пріоритетних напрямів впливу держави на економічні та соціальні процеси. Розробка та реалізація механізму фінансового регулювання має враховувати особливості та структуру вітчизняної економіки, глибину глобалізаційних перетворень та ступінь розвитку фінансових інститутів. Спрямованість механізму управління фінансової системи на вирішення сукупності наявних проблем передбачає концентрацію, розподіл на перерозподіл фінансово-економічних ресурсів, переорієнтацію економіки до інноваційної моделі розвитку та досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку країни, підвищення рівня платоспроможності населення.

Кількісна оцінка взаємозв'язків показників бюджету, у тому числі доходів, видатків, бюджетного дефіциту з макроекономічними показниками, що характеризують загальноекономічний стан держави, дозволяє визначити показник фінансової стійкості бюджетної системи з урахуванням динаміки економічної ситуації, здійснити відповідний аналіз ефективності інструментів фінансово-бюджетної політики країни. Крім того, оцінка ефективності впливу інструментів системи бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку дозволяє виявити дисбаланси між окремими складовими, певні недоліки в структурі механізму реалізації бюджетної та податкової систем, порушення основних принципів їх функціонування.

Боргова стійкість фінансової системи є одним з вагомих показників, що впливають на рівень макроекономічної стабільності та визначають результативність подальших перетворень в економіці та соціальній сфері. Значна залежність фінансової системи від зовнішніх запозичень може, окрім стимулювання економічного зростання, посилити негативні тенденції та дисбаланси у економічному розвитку суспільства. Важливим є визначення

показника боргової стійкості фінансової системи задля удосконалення механізму її управління, виявлення ступеню впливу фінансово-економічних ризиків, розробки та реалізації виваженої боргової, бюджетної, грошово-кредитної політики. Процеси фінансової глобалізації потребують належного рівня адаптації фінансових інститутів до змін зовнішньої економічної ситуації, удосконалення їх функціональної структури. З метою покращання якісного рівня інституційного забезпечення необхідним є забезпечення дотримання принципів компліментарності, адаптивності та системності. На даному етапі розвитку для підвищення результативності трансформацій інституційної структури важливим є підвищення частки інноваційної складової економіки шляхом використання інструментів кредитної, бюджетно-податкової політики, вдосконалення інститутів економічного розвитку та соціальної сфери.

Фінансова політика країни має бути спрямована на виконання у достатній мірі функцій соціального захисту та соціального розвитку, що потребує узгодження цілей соціально-економічного розвитку із цілями фінансової політики, удосконалення середньострокового та впровадження довгострокового механізму планування видатків соціальної сфери, формування показників забезпечення соціальних послуг виходячи із розрахунку необхідних обсягів даних послуг на душу населення. На даному етапі економічних перетворень важливим є оптимізація соціальної інфраструктури відповідно до особливостей та потреб територіальних громад, принципів субсидіарності, економічної обґрунтованості. Функціонування фінансової системи має сприяти оптимізації та спрямування фінансових ресурсів на розвиток людського капіталу, що в свою чергу буде сприяти подальшому економічному зростанню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський Кодекс України № 436-IV від 16.01.2003. URL: www.zakon.rada.gov.ua/go/436-15.
2. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 8.07.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Міністерство Фінансів України. Державний борг та гарантований державою борг. URL: www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovani-j-derzhavju-borg.
4. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Державна Казначейська Служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
6. Верховна Рада України. Про основні напрями бюджетної політики на 2019-2021 роки: проект постанови. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63995.
7. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/markets/exchangerates/?date=31.03.2019&period=daily>.
8. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2020-2022 роки. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents>.
9. Мінфін - Актуальна інформація про фінанси в Україні. URL: <https://minfin.com.ua/ua/>
10. Портал Міністерства фінансів - "Бюджетна система України". URL: <https://openbudget.gov.ua/budget-literacy/budget-system/structure?type=tree>
11. Основні макроекономічні показники. МінФін Випуск №8. URL: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/>
12. Амбрик Л. П. Моделювання системної підтримки економічного зростання в Україні за допомогою фіскального інструментарію. Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2012. С. 53–57.

13. Біла Л. Спільні і відмінні риси податкових систем країн Європейського союзу та України. Збірник наукових праць Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського «Глобальні та національні проблеми економіки». 2015. №6. С. 656–661.
14. Бояр А. О. Принципи функціонування бюджетної системи Європейського Союзу. Науковий вісник Волинського національного університету. Економічні науки. 2009. № 7. С. 199–203.
15. Бутенко В. В. Роль бюджетної політики в системі забезпечення фінансової безпеки України. Вісник соціально-економічних досліджень. 2017. №1. С. 170–179.
16. Василик О. Д. Бюджетна система України. Київ: Центр навчальної літератури. 2014. 544 с.
17. Грабчук О. М. Трансформації концептуальних засад бюджетної політики України. Економіка розвитку. 2017. №3. С. 14–19.
18. Гусаревич Н.В. Особливості формування дохідної частини державного бюджету у країнах ЄС з розвинутою економікою. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №12. С. 11–15.
19. Єрмошенко М.М., С.А. Єрохін, І.О. Плужніков, Л.М. Бабич, А.М. Соколовська, Ю.В. Чередниченко. Засади формування бюджетної політики держави: наук. монографія. 2003. 284 с.
20. Запатріна І.В. Бюджетне регулювання економічного зростання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. ек. наук : спец. 08.00.08 "НДФІ". 2008. с. 32.
21. Зубріліна В.В. Фінансово-бюджетна децентралізація: оцінка рівня та напрями розширення. ПДАБА. 2014. №91. С. 94–109.
22. Корень Н. В. Бюджетна безпека держави в умовах соціально-економічних трансформацій. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. – Острого : Вид-во НУ«ОА». 2017. № 4(32). С. 159–164.
23. Лисяк Л.В. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку: монографія. Дніпропетровськ: ДДФА. 2015. 396 с.

24. Лисяк Л. В. Сучасний стан та основні проблеми фінансової безпеки України. Ефективна економіка. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>.

25. Нестеренко А.М. Визначення «Фінансової системи» в її структурний склад. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc6-3-1/18.pdf>

26. Максюта А.А. Бюджетна стратегія як інструмент економічного зростання. Економічний часопис-XXI. 2013. № 5—6 (1). С. 34 — 37.

27. Маркуц, Ю. І., Гусаревич Н. В. Ефективність формування доходів бюджету в умовах економічних перетворень. Економіка та держава. 2018. № 8. С. 31-34.

28. Мироненко М.Ю., к.е.н., Проблеми та напрями реалізації бюджетної політики у забезпеченні соціально-економічного розвитку Збірник наукових праць ВНАУ №2 (64). 2012.

29. Мискін Ю.І. Сутність фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики. Економіка та держава. 2018. № 4. С. 79-82.

30. Онищенко С. Засади формування ефективної державної політики, орієнтованої на забезпечення бюджетної безпеки. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2015. № 2. С. 81-85.

31. Онопрієнко О. Д. Проблеми та шляхи формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні в сучасних умовах. Стратегія розвитку України. 2015. № 2. С. 62–66.

32. Орел В.М. Фінансова система як невідемна складова економічного процесу країни. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/2209/1/20.pdf>

33. Пасічник В. А. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень. Бізнес Інформ. 2017. № 12. С. 126-131.

34. Петричко М.М. Бюджетна політика України: реалії та перспективи. URL: <http://www.msu.edu.ua/visn/wpcontent/uploads/2015/10/13-2015-43.pdf>

35. Поняття фінансової системи як об'єкта управління. Кобзаєва Т.А. URL: <http://sd-vp.info/2016/ponyattya-finansovoyi-sistemi-ukrayini-yak-ob-yekta-upravlinnya/>

36. Світовий досвід фінансування соціально-економічного розвитку області за рахунок податкових надходжень. Науковий вісник НЛТУ України. 2018. № 18.10. С. 135–141.
37. Семко Т. В., Покутня М. В. Вплив державного боргу на стійке функціонування національної економіки. Економіка, фінанси, право. 2016. № 6. С. 6-11.
38. Собчук С.І. Економічна сутність бюджетної політики економічного розвитку. Економічний вісник КНТЕУ. Випуск № 26/1. 231 с.
39. Тарасова О. В. Фінансова політика і бюджетна безпека України. Економіка харчової промисловості. 2018. № 1. С. 76-80.
40. Телешун С.О. Соціальні наслідки нового економічного порядку на початку ХХІ століття: міфи та реалії. Аналітика і влада. Київ. 2012. №6. 284 с.
41. Теорія фінансів. За ред.. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. Київ. Центр учбової літератури. 2010. 576 с.
42. Ткаченко Ю. В. Стратегія формування інвестиційної привабливості національної економіки в умовах глобалізації. 2014. № 13. С. 147–153.
43. Тулай О. Зарубіжний досвід функціонування бюджетів та можливість його імплементації у вітчизняну практику. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/socgum/knp/121/knp121_93-97.pdf.
44. Чугунов І.Я. Бюджетна система як інструмент регулювання економічного розвитку: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра екон. наук. 08.04.01. І.Я. Чугунов. Київ. Ін-т екон. прогнозування НАН України. 2003. 37 с.
45. Чугунов І.Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання / І.Я. Чугунов. Київ. НДФІ. 2005. 86 с.
46. Чугунов І.Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності. Вісник КНТЕУ. 2014. № 5. С. 64-77.
47. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни. Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. 2016. № 28/1. С. 217—226.

48. Чугунов І.Я. Бюджетна система як інструмент регулювання економічного розвитку. Ін-т екон. прогнозування НАН України. 2003. 37 с.

49. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни. Казна України. 2014. № 6. С. 25—28.

50. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень. Економічний часопис-XXI. 2016. № 3-4(2). С. 66 – 69.

51. Чугунов І. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2014. № 4. С. 79-91.

52. Чугунов І.Я. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки. 2016. № 5. С. 5—18.

53. Чугунов І., Нікітішин А. Податкова безпека держави Вісник КНТЕУ. 2019. № 4. С. 31-41.

54. International Monetary Fund (IMF). URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>

55. Arestis P. Fiscal policy: a strong macroeconomic role. Review of Keynesian Economics. 2012. 1 (1). P. 93—108.

56. Cogan J.F., Taylor J.B., Wieland V., & Wolters M.H. Fiscal consolidation strateg. Journal of Economic Dynamics and Control. 2013. Vol. 37(2). P. 404—421.

Додаток А
Структура видатків державного бюджету
за економічною класифікацією у 2018–2019 роках

Статті видатків	Код	2019			Відхилення від 2018 року	
		план	факт	% до плану	млн грн	темп росту, %
Поточні видатки	2000	1030076,5	998933,5	97,0	82887,1	109,0
<i>у тому числі:</i>						
<i>Оплата праці і нарахування на заробітну плату</i>	2100	212137,7	210073,1	99,0	38814,6	122,7
Оплата праці	2110	177836,5	176443,2	99,2	33010,4	123,0
Заробітна плата	2111	77210,4	75874,0	98,3	8821,4	113,2
Грошове забезпечення військовослужбовців	2112	100626,1	100569,2	99,9	24189,1	131,7
Нарахування на оплату праці	2120	34301,2	33629,9	98,0	5804,2	120,9
<i>Використання товарів і послуг</i>	2200	194363,4	182058,8	93,7	24506,4	115,6
<i>у тому числі:</i>						
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210	21480,3	20686,0	96,3	-215,2	99,0
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	2220	10106,5	10037,1	99,3	155,0	101,6
Продукти харчування	2230	5716,2	5665,6	99,1	149,7	102,7
Видатки на відрядження	2250	4358,8	4066,2	93,3	261,7	106,9
Видатки та заходи спеціального призначення	2260	25436,0	24746,5	97,3	-6665,0	78,8
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270	10015,1	9363,5	93,5	415,3	104,6
Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	2280	85688,0	78312,9	91,4	14483,7	122,7
<i>Обслуговування боргових зобов'язань</i>	2400	123605,6	119933,8	97,0	3636,5	103,1
<i>Поточні трансферти</i>	2600	264926,5	255326,7	96,4	-42368,5	85,8
Соціальне забезпечення	2700	225897,7	223458,3	98,9	56833,5	134,1
<i>у тому числі:</i>						
Виплата пенсій і допомоги	2710	182887,5	182885,9	100,0	31641,4	120,9
Стипендії	2720	3812,0	3715,7	97,5	-75,2	98,0
Капітальні видатки	3000	98840,9	76188,6	77,1	6383,1	109,1
Нерозподілені видатки	9000	602,9	0,0	-	-	-
Всього видатків		1129520,3	1075122,1	95,2	89270,3	109,1

**Показники виконання Державного бюджету
України за функціональною класифікацією,
млн грн**

	2019 рік							
	Державний бюджет				загальний фонд Державного бюджету			
	план зі змінами	факт, млн грн.	% до плану	темп росту, % (2019 до 2018)	план зі змінами	факт, млн грн.	% до плану	темп росту, % (2019 до 2018)
Загальнодержавні функції (без урахування видатків на обслуговування державного боргу)	54436,9	48946,8	89,9	103,0	48688,8	44036,9	90,4	109,8
<i>обслуговування боргу</i>	122872,0	119247,6	97,1	103,3	122872,0	119247,6	97,1	103,3
Оборона	109000,6	106627,8	97,8	109,9	101781,9	101296,1	99,5	121,5
Громадський порядок, безпека та судова влада	146730,7	142389,8	97,0	121,8	119538,9	118119,3	98,8	117,1
Економічна діяльність	84695,9	72363,7	85,4	113,8	33721,1	30422,2	90,2	86,0
Охорона навколишнього природного середовища	7748,0	6317,6	81,5	120,5	5523,3	5258,9	95,2	135,8
Житлово-комунальне господарство	161,9	108,0	66,7	-	-	-	-	-
Охорона здоров'я	39406,1	38566,6	97,9	170,5	37222,6	36636,0	98,4	186,5
Духовний та фізичний розвиток	10774,8	9967,0	92,5	98,6	10419,2	9655,6	92,7	97,1
Освіта	58455,4	51656,6	88,4	116,5	34316,8	33819,2	98,5	116,1
Соціальний захист та соціальне забезпечення	221336,9	218628,6	98,8	133,4	212398,0	210118,2	98,9	130,3
Міжбюджетні трансферти	273901,2	260302,0	95,0	87,1	256118,9	244355,3	95,4	85,7
Всього видатків	1129520,3	1075122,1	95,2	109,1	982601,5	952965,2	97,0	107,8

Додаток В

Основні прогностні макропоказники економічного і соціального розвитку на 2020-2021 роки

Показники	2020	2021	Абсолютне відхилення, +/-	Темп приросту, %
Валовий внутрішній продукт номінальний (млрд. гривень)	4 116,5	4 606,5	490	11,9%
Валовий внутрішній продукт реальний, темпи зростання (відсотків)	104	106,3	2,3	2,2%
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року) (відсотків)	105	104,8	-0,2	-0,2%
Індекс цін виробників (грудень до грудня попереднього року) (відсотків)	106	105,6	-0,4	-0,4%
Рівень безробіття населення віком (відсотків)	8,5	8,3	0,2	-2,4%
Обмінний курс гривні до долара США (в середньому за рік)	31,4	31,8	0,4	1,3%

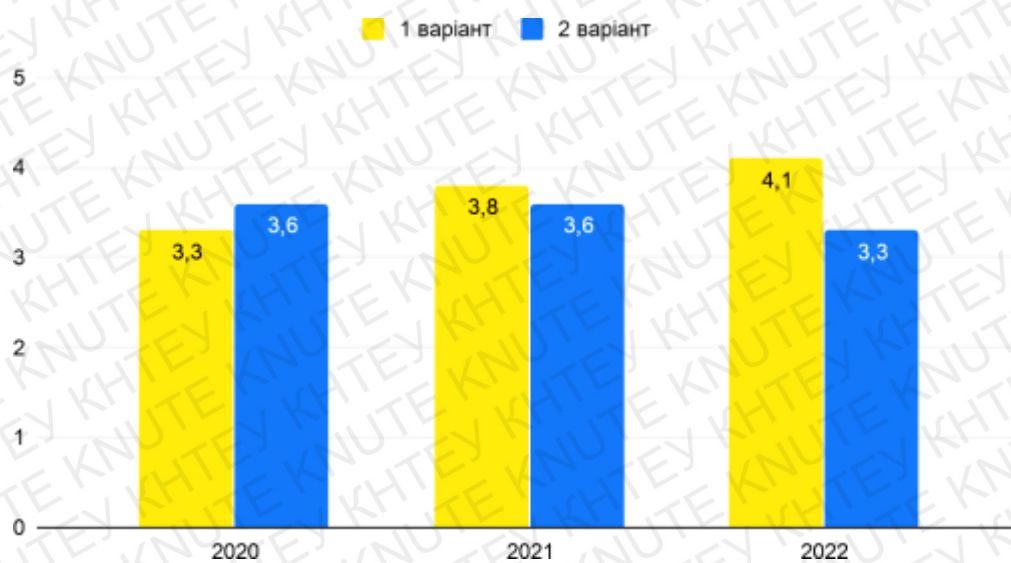

Рис. Б.1 ВВП за прогнозом економічного і соціального розвитку України на 2020-2022 роки

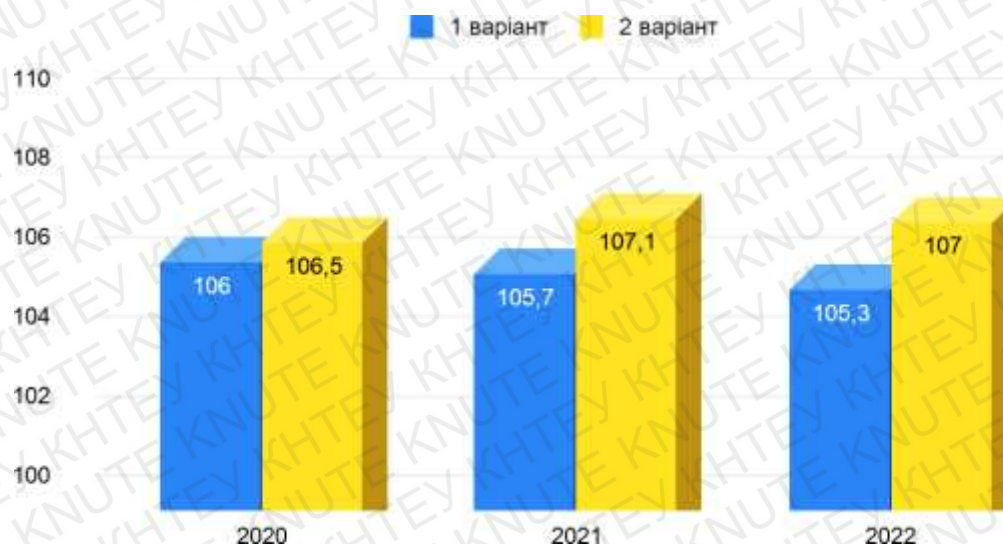

Рис. Б.2 Індекс споживчих цін за прогнозом економічного і соціального розвитку України на 2020-2022 роки

Створено автором на основі джерела: [11].